

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Lenka Svobodová

Právní úprava včelařství

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc.

Katedra práva životního prostředí

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 25.3.2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem v ní vyznačila všechny prameny, z nichž jsem čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze 25.3.2010

Lenka Svobodová

Poděkování

Děkuji panu prof. JUDr. Milanu Damohorskému Dr.Sc., vedoucímu mé diplomové práce za cenné připomínky a účinnou pomoc při zpracování. Zároveň děkuji za poskytnuté rady panu Ing.Stanislavu Jašovi.

V Praze 25.3.2010

Lenka Svobodová

PŘEDMLUVA

Cílem mé práce je poskytnout přehled právní úpravy v oblasti včelařského práva v České republice. Ucelená právní úprava včelařství v České republice neexistuje, proto jsou v textu uvedeny jednotlivé zákony a vyhlášky zabývající se právem ve včelařství. Při zpracování mé práce jsem použila metody jazykového, logického a komparativního výkladu.

OBSAH

Úvod	1
1. Historie včelařského práva na území ČR	4
1.1. Nejstarší záznamy o chovu včel	4
1.2. Patenty Marie Terezie	5
1.3. Obecný občanský zákoník z roku 1811 (ABGB)	7
1.4. Moderní včelařský zákon pro Gorici a Gradisko	8
1.5. Včelařské právo po vzniku Československé republiky	8
1.5.1. Občanský zákoník č. 40/1964 Sb.	9
1.5.2. Ostatní právní prameny	11
Shrnutí	13
2. Platná právní úprava včelařství	15
2.1. Zahraniční právní úprava včelařství	15
2.1.1. Spojené státy americké	17
Texas	17
2.1.2. Slovensko	18
Shrnutí	19
3. Česká právní úprava včelařství	20
A/ Soukromé právo	21
3.1. Sousedská práva	21
3.2. Náhrada škody	29
B/ Veřejné právo	33
3.3. Ochrana včel při aplikaci přípravků nebezpečných pro včely	33
3.4. Stavební předpisy	38
3.5. Právní úprava veterinární péče v chovu včel	39
3.5.1. Zdraví a ochrana zvířat	40
3.5.2. Dovoz, vývoz a přemísťování zvířat	41
3.5.3. Zdravotní nezávadnost živočišných produktů	43

3.5.4. Nemoci včel a jejich zdolávání	44
Varroáza	45
Mor včelího plodu	47
3.6. Plemenářský zákon	48
3.6.1. Šlechtění a plemenitba včel	49
3.6.2. Evidence včel	50
3.7. Zákon o potravinách	51
Shrnutí	55
Závěr	57
Seznam literatury	60
Seznam příloh	64
Příloha č.1	65
Příloha č.2	67
Příloha č.3	68
Příloha č.4	69
Příloha č.5	70
Příloha č.6	71
Summary	73

ÚVOD

Chov včel patří k velmi významnému úseku zemědělství. Včelařství, jako obor lidské činnosti, je spjato se životem člověka již od dob dávno minulých. V současné době je včelařství převážně bráno jako záliba a náplň volného času. Cílem práce včelaře není jen zisk včelích produktů za účelem využití jejich příznivých účinků, ale především péče o včely a udržení jejich dobrého zdravotního stavu, aby pak docházelo k systematickému opylování. Včelařství v České republice je dnes organizováno v rámci Českého svazu včelařů. Ze strany státu jsou včelaři pro svou užitečnou činnost finančně podporováni. Vztah člověk - včela se začal rozvíjet již v době prehistorické, kdy lidé okoukali od medvědů brtníků vybírání plástů medu a zjistili, že tato lahodná sladká pochoutka je výborným doplňkem jejich jídelníčku. Postupem času začali lidé zdokonalovat metody získávání medu, aniž by při tom ničili celá včelstva pomocí kouře nebo vyříznutím jen částí včelího díla. Z lesa byly včely postupně přemístěny i mimo les, blíže lidským obydlím a lidé si začali nárokovat právo k roji. Od té doby se začaly pomalu objevovat i první zákony, které se týkají včelařství.

Hlavním cílem mé práce je shrnout právní úpravu včelařství v České republice, poohlédnout se za zákony, které platily za dob našich babiček a prababiček a také nahlédnout za hranice naší země a přiblížit včelařské právo platící na Slovensku a ve Spojených státech amerických.

První kapitola nazvaná „Historie včelařského práva“ pojednává o nejstarších známých včelařských zákonech ve starém Řecku, Římě a také na našem území. Od brtnictví a práva medařského přes patenty Marie Terezie se ve výkladu dostanu k právní úpravě včelařství v obecném občanském zákoníku z roku 1811. Následuje několik zákonů platících v době po vzniku republiky v čele s občanským zákoníkem, který je doplněn dalšími dílčími zákony, jelikož právo týkající se včel, roje, potažmo včelích produktů nenaleznu v ucelené formě v jednom kodexu, ale roztroušené v mnoha zákonech, jak bude ještě deklarováno v dalším textu. Další kapitola pojednává o současné právní úpravě včelařství. Budu se zabývat jednotlivými zákony, které s chovem včel souvisejí, jak ve sféře soukromoprávní, tak veřejnoprávní. Příslušnými paragrafy občanského zákoníku osvětlím problém imisí způsobených vnikáním včel na

sousedův pozemek a nabídnu možnost řešení takovýchto situací, které ve většině případů narušují dobré sousedské vztahy. Dále prostřednictvím tohoto zákona poskytnu informace o problematice řešící náhradu škody způsobenou včelami a na včelách. Touto problematikou se dále budu zabývat v souvislosti se zákonem o rostlinolékařské péči, veterinárním zákonem a zákonem o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy. Včely jsou často ohrožovány chemickými přípravky, které zemědělci používají k ošetřování rostlin. Velká část takovýchto přípravků je pro včely nebezpečná, mnohdy až likvidační, proto musí být používání těchto látek regulováno a kontrolováno. Zákon o rostlinolékařské péči ve spojitosti s příslušnou vyhláškou stanoví jak povinnosti vlastníků a ošetřovatelů porostů, tak povinnosti chovatelů včel, které musejí být dodržovány, aby se zabránilo nechtěným úhynům a poškození včelstev. Dodržování všech těchto povinností je kontrolováno pod hrozbou sankcí. Dalšími tématy, kterým se budu věnovat, je dodržování stavebních předpisů při pořizování včelstev a veterinární předpisy, které se zabývají péčí o zdraví zvířat a jeho ochranou, zejména předcházením vzniku a šíření nálezů a jiných onemocnění zvířat a jejich zdolávání, ochranou zdraví lidí před nemocemi přenosnými ze zvířat na člověka, péčí o zdravotní nezávadnost živočišných produktů a krmiv a ochranou zdraví lidí před jeho poškozením nebo ohrožením živočišnými produkty. Pozornost budu věnovat dvěma závažným včelím nemocem, a to varroóze a moru včelího plodu a jejich zdolávání. Mezi další zákony, o kterých se zmíním, patří plemenářský zákon, který se zabývá plemenitbou a šlechtěním včel a také jejich evidencí. V této souvislosti se pohovořím o chovu včely kráňské a o České plemenářské inspekci. Posledním zákonem, o kterém se zmíním v souvislosti s produkcí medu, je zákon o potravinách. Tento zákon je komplexní úpravou věnující se výrobě medu, jeho uvádění do oběhu a také kontrole dodržování stanovených povinností. Vedle výše zmíněných zákonů upravujících včelařství v České republice, se pokusím přiblížit včelařství na Slovensku a na americké půdě především potom ve státě Texas. Stejně jako u nás se úprava týkající se včel v zahraničí nachází roztroušena v jednotlivých zákonech. Slovenská právní úprava se ve značné míře podobá úpravě naší, ve Spojených státech amerických jsou základní práva a povinnosti včelařů rámcově upraveny ve federálních zákonech, podrobnější úprava je ponechána na jednotlivých státech.

Včelař se při své práci, které se většina dnes věnuje jen jako zálibě z lásky ke včelám, musí potýkat se spoustou právních předpisů, které musí dodržovat. Nemalým pomocníkem je mu mnohdy Český svaz včelařů, který sdružuje chovatele včel a přispívá k péči o růst odborné a společenské úrovně členů.

Včela patří mezi celospolečensky uznávaný hmyz, který je hlavním opylovatelem hmyzosnubných rostlin na celém světě a je státem uznána za hospodářského živočicha, který je chráněn zákonem, a proto si zaslouží pozornost nejen včelařů, ale i ostatních lidí.

1. Historie včelařství a včelařského práva na území ČR

Vztah lidí k včelám je od dávných dob spojen se zájmem o užitek ze včelstev. S rozvojem chovu včel vznikaly různé zájmy chovatelů včel, které byly upraveny nejasnými pravidly. Včelami se zabývala mnohá práva staré doby počínaje právem římským, právem doby Přemyslovců, městským právem českým až po včelařské patenty Marie Terezie a Obecný občanský zákoník z roku 1811.

1.1. Nejstarší záznamy o chovu včel

Časté zmínky o včelaření se nacházejí jak u antických autorů, tak v řecké mytologii. Byli to právě Řekové, kdo vydal první zákony o včelaření. Kolem roku 624 př.n.l. ustanovil Drakon zákony, podle kterých měly být úly umístěny asi 300 stop od sousedních včelstev a ve větších vzdálenostech od lidských obydlí.

Největší význam ze staré doby mělo právo římské, na kterém bylo v době feudální budováno právo nové. Římské právo považovalo včely za zvířata divoká. Včelařské právo se z počátku omezovalo pouze na právo rojové. Roj na cizí i vlastní půdě mohl přivlastnit kdokoli. Majiteli pozemku bylo ponecháno právo povolení nebo nepovolení vstupu na pozemek za rojem. Toto právo rozeznávalo včely na domácí a divoké. Včely domácí nesměl včelařovi nikdo vzít, dokud je měl na očích a bez obtíží je mohl usadit, včely divoké si mohl usadit kdokoli, když ho majitel pozemku na něj pustil. Ztratil-li majitel včely z očí, pozbyl na ně právo.

Také staří Slované byli velkými chovateli včel. Za doby Přemyslovců k nám včelařské právo přišlo s německými kolonisty, kteří upevňovali právo německé (magdeburské). Základem práva magdeburského bylo vlastnictví roje majitelem pozemku.

Městské právo Starého města pražského nedělalo rozdíl mezi nálezcem včelstva divokého a včelstva domácího. V obou případech bylo vlastnictví včelstva přisouzeno nálezci, který se roje první zmocnil, protože roj byl v té době bez pána. Nejstarším

právem na ochranu chovu včel bylo trestání krádeže včel. Tresty za krádeže včel byly přísné a řízení o vině velmi kruté.

Nejstarší formou českého včelařství bylo „brtnictví“, které bylo na počátku svobodné, protože včely nepatřily nikomu. Když se lesy staly majetkem šlechty, patřilo i včelařství jako vedlejší užitek lesů jejich majitelům. Provozování včelařství se propů jovalo za poplatek. Pánové jednotlivých panství udělovali včelařským mistrům značná privilegia. Existovaly brtnické soudy, které zasedaly dvakrát do roka, a zloděje včel tvrdě trestaly, například mrskáním metlami, těžkými pracemi a dokonce i trestem smrti. Tehdejší předpisy obsahovaly právo včelařské, stanovily normy o ochraně včelařského majetku a o racionálním pěstování včelařského hospodářství. Právo ve středověku se nazývalo právo medařské a pocházelo již z doby Karla IV.

Medařská práva zajišťovala svobodu chovu včel, ochranu chovu v lesích i doma, trestání krádeže včel, ochranu včelí pastvy - hlavně v lesích, ochranu před nákazou včel, svobodné vyřizování společných záležitostí včelařů sdružených v cechu, povinnost poplatku ze včelstev majiteli lesů, v nichž se včelařilo a závazek dodávat med a vosk majiteli panství za směrné ceny.

„Právo medařské nejen zasedalo k soudu nad provinilci, ale i rovnalo všelijaké rozepře, vyšetřovalo stížnosti a vyřizovalo veškeré právní záležitosti. Kromě toho dávalo medařům poučení, jak se chovati, jak včelíny spravovati a zařizovati mají. Vykonyvalo tedy nejenom úřad soudcovský, ale i učitelský.“¹

1.2. Patenty Marie Terezie

Počátek 16. století přinesl úpadek českého včelařství, a další pokles zavinila 30tiletá válka. Po válce se včelařství opět začalo pozvolna rozvíjet a v 17. století vycházely instrukce, podle nichž měly statky povinnost rozšiřovat včelstva. Největší podíl na rozvoji včelařství měla Marie Terezie, která v letech 1775 a 1776 vydala

---

¹Kadlčák M., Český včelař, druhé vydání, 1917, str 26.

včelařské patenty pro Dolní Rakousy a Moravu a pro Království české, které jednotně upravovaly včelařské právní poměry místo bývalého práva medařského. Tyto patenty tvořily základ včelařského práva až do 20. století.

Obsahem včelařských patentů bylo:

- chov včel byl prohlášen za svobodný,
- byl osvobozen od poplatků a daní,
- bylo upraveno právo rojové (vlastník roje měl právo roj stíhat, tj. hledat a usadit, i když byl na cizím pozemku),
- právo kočovat se včelstvy,
- zákaz ničit včely,
- trestání krádeže včel,
- poskytování peněžních premií za dosažení velkého počtu včelstev,
- zřízení včelařských škol.

Včelařství nabylo právní ochrany. Škůdci a zloději byli velmi přísně trestáni, dokonce trestem nejvyšším a to na hrdle. To však mnohé nenechavce neodradilo a loupení a krádeže se objevovaly i později. Včelařské patenty zrušily právo včelařů na společná medařská sdružení, právo na vyřizování sporů před právem včelařů, tedy v cechu včelařském, a ochranu včelstev před nákazou. Ze starých ustanovení včelařské patenty převzaly právo na roj, ochranu před krádeží včelstev, zákaz ničit včelstva a svobodu chovů včel. Nově včelařské patenty přinesly podporu velkochovů včel a ochranu včelstev při kočování za poplatek.

Tereziánské patenty zrušily právo včelařů na medařská sdružení, což se zamlouvalo vrchnosti, která se zřizování těchto sdružení obávala. Právo svobodného sdružování včelařů bylo v Čechách omezeno do roku 1852, na Moravě a ve Slezku do

roku 1854. Z hlediska rozvoje včelařství však tento krok znamenal útlum včelařství a neprospěl lidovému chovu včel. Tereziánskými patenty počínaje a rokem 1909 konče byl chov včel bez zdravotní ochrany. Roku 1909 byla zákonem o veterinární péči zajištěna ochrana včelstev před nákazami včelího plodu, kterou již dříve zavedlo staré medařské právo. Včelařské školy byly pro nevelký zájem mezi českými včelaři brzy zrušeny. Po dlouhá léta se zachoval dozor Vlastenecko – hospodářských společností nad včelařstvím a vrchnostenské vyřizování sporů mezi včelaři.

1.3. Obecný občanský zákoník z roku 1811 (ABGB)

Změnou doby a novým zákonodárstvím pozbyly patenty platnosti v mnoha ustanoveních. Ochrana včelařského práva přešla do občanského zákoníku, který poskytoval větší právní ochranu (i když tereziánské patenty zůstaly v platnosti). I za účinnosti Obecného občanského zákoníku z roku 1811 platila některá ustanovení tereziánských patentů, především o kočování včel, o osvobození včelařství od všech daní a poplatků a o možnosti chovu včel v libovolném počtu. Obecný občanský zákoník změnil právo rojové ve prospěch vlastníka roje, který měl právo i na cizím pozemku svůj roj stíhat maximálně po dva dny. Stíháním roje však zákon nerozuměl to, že by včelař musel za rojem běžet, ale každý čin, kterým majitel projevoval úmysl, že se roje nevzdává, tedy i když roj hledá a doptává se. Musel však nálezci dokázat, že je roj opravdu jeho. Případnou škodu na pozemku musel vlastník roje nahradit. Majitel pozemku nesměl vlastníkovu roje v odnesení bránit, jinak byl povinen roj zaplatit. Pokud byla škoda způsobena úmyslně, mohl vlastník roje požadovat i ušlý zisk. Škody způsobené včelami byly jak patentem, tak občanským zákoníkem pokládány za nešťastnou náhodu, za níž včelař zpravidla nemůže. V těchto oblastech právní úpravy byli včelaři dosavadními zákony dostatečně chráněni. Nedokonalost ochrany včelařských výrobků byla doplněna několika dalšími zákony. Zákon o potravinách stanovil ochranu včelařských výrobků proti falšování a zneužívání, celní předpisy zabráňovaly dovozu včelařských výrobků, které konkurovaly domácím.

1.4. Moderní včelařský zákon pro Gorici a Gradisko²

Z hlediska vývoje včelařského práva je významné, že včelařství bylo od poloviny 19. století považováno za součást zemědělské výroby. Toto pojetí je nové oproti tereziánským patentům, ačkoli i z jejich obsahu je patrné, že chovy včel se již tehdy považovaly za součást zájmového okruhu zemědělského. Na konci 19. století se opakovaly pokusy o vydání samostatného včelařského zákona. Také sami včelaři měli zájem na nahrazení zastaralého včelařského práva právem novým. Roku 1879 vyšel první moderní včelařský zákon pro Gorici a Gradisko, které se rozkládaly na území dnešního Slovinska. Tento zákon inspiroval MUDr. Františka Živanského a později i další k vypracování návrhu samostatného včelařského zákona, ale všechny byly i včelaři odmítány. Mnohé návrhy byly horší než ustanovení včelařských patentů. Zákon pro Gorici a Gradisko upravoval vzdálenost umístění včelstev od stanovišť jiných včelstev, od obce, od veřejných cest, polí nebo zahrady. Včely na vlastním pozemku bylo možno umístit jen se souhlasem starosty obce, ten také rozhodoval o počtu včelstev, se kterými mohl včelař kočovat a za kočování musel platit do obecní pokladny 8 krejcarů za úl.

Včelaři nebyli těmito omezeními nadšeni, a proto snahy o vytvoření nového moderního zákona ustaly. Snaha o zlepšení právní úpravy se soustředila na ochranu včelích produktů. Obchod včelími produkty podléhal všeobecným ustanovením a omezen mohl být z důvodů veterinárních. Zvláštní ochranu medu, vosku a dalších produktů proti falšování, poskytoval zákon o obchodu potravinami. V obchodech byly prováděny kontroly, trestné činy podle tohoto zákona byly stíhány soudy. Dovoz včel byl prostý cla, med, vosk a medovina podléhaly proclení.

1.5. Včelařské právo po vzniku Československé republiky

Po vzniku samostatné republiky Československé bylo přijato vydané platné právo včelařské. V podstatě byly přijaty dříve vydané zákony. Na Slovensku a Podkarpatské

---

² Machová J.: Právo ve včelařství, 1.vydání, nakladatelství ORAC, Praha 2001, str.8.

Rusi upravoval rojové právo zákonný článek XII. z roku 1894 o polním hospodářství a polní policii vcelku stejným způsobem jako občanský zákoník u nás.

Chov včel byl u nás považován za hospodářskou činnost pro získávání včelích produktů a z veřejných důvodů byl regulován, podporován a chráněn. Postavení jednotlivých úlů nepodléhalo po stavební stránce žádným omezením na rozdíl od postavení včelínu. Tam se již vyžadovalo stavební povolení. Ten, kdo stavěl bez povolení, se dopouštěl přestupku. Chov a pastva včel se prováděly podle upravených tereziánských patentů, které byly doposud v platnosti. Krádež úlů, včelstev a včelařského nářadí se trestala jako krádež jiných věcí. Ochranu včelařství poskytoval také zákon o ochraně polního majetku z roku 1875. Včelaření zásadně podléhalo zdanění, šlo však jen o ryzí čistý příjem. Pro včelaře byla povinná také daň z obratu, přesáhl – li částku 500 Kčs.

1.5.1. Občanský zákoník č. 40/1964 Sb.

Po druhé světové válce došlo k velkým celospolečenským změnám, které si vynutily celou řadu obnov a doplňků právního řádu pro včelaření. Při řešení případů souvisejících s chovem včel se vycházelo z ustanovení § 130 občanského zákoníku. Tento paragraf v odstavci prvním stanovil, že *„vlastník má právo užívat věc pro potřebu svou, své rodiny a domácnosti.“* Z tohoto ustanovení vyplývala možnost chovat včely, vlastník byl však ve výkonu svých práv omezen ustanovením právního řádu čl. VII zásad občanskoprávních vztahů obč. zákoníku. Podle něj *„nikdo nesmí zneužívat svých práv proti zájmu společnosti nebo spoluobčanů a nikdo se nesmí na úkor společnosti nebo spoluobčanů obohacovat.“* § 415 obč. zákoníku stanovil, že *„každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví a na majetku ani k neoprávněnému majetkovému prospěchu na úkor společnosti nebo jednotlivce.“* Pro včelaře to znamenalo zdržet se všeho, čím by sousedy obtěžoval nebo ohrožoval při výkonu svých práv, např. nevhodným umístěním včel nebo neodborným zásahem do včel.

Občan, který se cítil včelami svého souseda ohrožován, se domáhal ochrany na národním výboru nebo u soudu. K rozhodnutí se vždy přijímal včelařský odborník. Pokud se případem zabýval soud, byl tímto odborníkem soudní znalec z oboru

zemědělství – včelařství. Posouzení, zda včely v tom kterém případě obtěžovaly, nebylo snadné. Záviselo to na mnoha činitelích, jako např. na počtu včelstev, na směru, kterým včely nejčastěji létali na pastvu, zda ve směru nebyla veřejná cesta nebo sousedův pozemek, k čemu sousední pozemek sloužil a čím byl porostlý, jaká byla výška plotu atd.. Jelikož v našem právním řádu nebyla zakotvena žádná výslovná ustanovení, měl každý chovatel svá včelstva umístit tak, aby nedocházelo k obtěžování sousedů. Všeobecně by se dalo říci, že úly měly pokud možno být umístěny tak, aby včely vyletovaly na pozemek, na kterém byly umístěny.

Za obtěžování souseda nemohlo být považováno, jestliže včely přilétaly na pozemek následkem sběru pylu, nektaru a vody. Ani ojedinělé bodnutí včelou, ke kterému došlo např. při trhání ovoce nebo květin, nebo při chůzi bosýma nohama po louce. Muselo však být dokázáno, že to byla právě včela sousedova, která bodnutí způsobila, což nebylo snadné zjistit, když včely létají za pastvou i dále než 2 kilometry.

Co se týkalo alergie, musela být tato prokázána lékařskou zprávou. V takovém případě musel chovatel učinit vše, aby zabránil škodě na zdraví souseda, ale i soused trpící alergií musel zachovat určitou opatrnost před včelím bodnutím. Včelař mohl od svých sousedů požadovat, aby jeho včelstva nerušili kouřem, zápachem, hlukem, neboť tyto působí nepříznivě na včely.

Vlastnictví k věci upravoval § 132, který stanovil, že „*vlastník má právo na ochranu proti tomu, kdo neoprávněně do jeho práva zasahuje, zejména se může domáhat vydání věci na tom, kdo mu ji neprávem zadržuje.*“ Byl – li chovateli odmítnut vstup na cizí pozemek za rojem, hlásil chovatel tuto skutečnost na místní národní výbor. Pokud majitel pozemku neuposlechl výzvu národního výboru, byl povinen nahradit chovateli škodu vzniklou uletěním roje. V opačném případě byl včelař povinen nahradit škodu občanovi, kterou mu způsobil při snímání roje. Pokud šlo o způsob a rozsah náhrady, platila obecná úprava podle § 442, kde bylo stanoveno, „*že se hradí jen skutečná škoda, a to uvedením v předešlý stav, není – li to dobře možné nebo účelné, hradí se v penězích. Jde – li o škodu způsobenou úmyslně, může soud přiznat náhradu i jiné škody.*“ Občanský zákoník měl vedle vlastnictví k pozemkům i právo osobního

užívání pozemků. Toto právo bylo časově neomezené a přecházelo i na dědice. Právo osobního užívání pozemků zanikalo písemnou dohodou nebo soudně.

Občanský zákoník č. 40/1964 Sb. ve znění pozdějších novel je stále platným právním předpisem. Ministerstvo spravedlnosti již připravilo rozsáhlou rekonstrukci soukromého práva, jejíž součástí je také nový občanský zákoník.

1.5.2. Ostatní právní prameny

Dalším významným zákonem týkajícím se včelařství byl zákon **66/1961 Sb., o veterinární péči**, který se vztahoval na chov zvířat, produkci potravin a surovin, med, vosk, propolis, pyl, na přesuny zvířat a ochranu státního území. Dále na odpovědnost zemědělských, výrobních, dopravních organizací, úřadů a jednotlivých osob – včelařů.

Pro včelařské hospodářství bylo potřeba zařízení potřebných pro dosažení úspěchu ve včelaření. Podmínkou byla drobná stavba, a to včelíny a kočovné vozy. Pro stavby včelínů platil zákon **50/ 1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu** a vyhlášky jej doplňující. Podle tohoto zákona se pro stavební činnost zásadně požadovalo stavební povolení příslušného orgánu. Pro drobné stavby, za které se včelíny považovaly, však stačilo ohlášení. Jednalo – li se o stavby včelínů na vlastním pozemku, postupovalo se podle daných předpisů. Pokud měl včelín stát na cizím pozemku, bylo nutno vyřídit potřebné záležitosti s majitelem pozemku a na příslušném místním národním výboru.

Vyhláška ministerstva zemědělství, lesního a vodního hospodářství č. **154/1961 Sb.**, kterou se prováděla některá ustanovení zákona o veterinární péči, vysvětlovala pojem hospodářské zvíře, domácí zvíře. Pojednávala o nálezích, chovu, plemenitbě, ošetřování a přemísťování. Co se týkalo kočování, platil tu „Kočovný řád“ s několika důležitými ustanoveními. Šlo především o označení stanoviště jménem, adresou, označení trojúhelníkem (kvůli leteckým postřikům) a povolení uživatele.

Vyhláška č. **37/1963 Sb.**, o ochraně včel, ryb a lovné zvěře při hubení škůdců přípravky na ochranu rostlin ve znění pozdějších novel. Tato vyhláška byla vydána na základě zmocňovacích ustanovení zákona č. 188/1950 Sb. o zdokonalení rostlinné výroby a zákona č. 11/1955 Sb. o vodním hospodářství Tyto zákony ale upravovaly ochranu zdraví lidí a zvířat při hubení škůdců rostlin přípravky na ochranu rostlin jen

okrajově, takže vyhláška 37/1963 byla komplexní úpravou. Převážná většina chemických prostředků používaných proti škůdcům je pro včely toxická a způsobuje jejich otravu a uhynutí, pokud jsou zasaženy přímo nebo s těmito prostředky přijdou do styku při sběru pylu, nektaru nebo vody. Z vyhlášky vyplývaly pro včelaře zásady, které musely být dodržovány a plněny. Tento předpis rozděloval přípravky do tří skupin, vyjmenovával seznam rostlin a květů navštěvovaných včelami a definoval kvetoucí porost. Chovatel včel byl povinn každoročně ohlásit MNV trvalá stanoviště svých včel, v případě kočování musel včelař alespoň 5 dnů předem oznámit MNV, že se bude v tomto obvodu se svými včelstvy pohybovat. Hubení škůdců na kvetoucích porostech jedovatými přípravky bylo úplně zakázáno. Nesmělo se provádět ani na pozemcích, přes které probíhá hromadný let včel, ze země sluchem a zrakem sledovatelný. Včelař byl povinen o tomto hromadném letu informovat MNV. Škodlivé přípravky bylo zakázáno používat na kvetoucí porosty v době, kdy včely létají.

Koncem roku 1968 byla uveřejněna **pravidla o bezpečnosti práce** při chovu včel, která vyšla jako zvláštní přílohy k částce 11 Věstníku ministerstva zemědělství a výživy, ročník 1968. Tato pravidla se netýkala jen včel, ale i ostatních hospodářských zvířat. Tato pravidla definovala pojem včelař, použití bezpečnostních pomůcek, upozorňovala na použití dýmáků a týkala se přístupu cizích osob do včelína. Mluvilo se zde také o převážení včelstev a hlavně o použití vhodných obalů. Pravidla tak jak byla vydána, byla nutným kompromisem vztahujícím se na různé chovatele hospodářských zvířat a nedalo se tedy očekávat, že budou vyhovovat všem. Proto se některá opatření jevila u některých chovatelů včel jako omezující jejich činnost. Navzdory tomu bylo nutné je respektovat a vyhnout se tak případnému řízení o náhradě škod.

Mezi Českým svazem včelařů a Českou státní pojišťovnou byla sjednána pojistná **smlouva č. 39 – 5251 o úrazovém pojištění**. Pojištění se vztahovalo na osoby mladší 15 let, které byly organizované ve včelařských kroužcích a na členy svazu. Rozsah pojištění byl vysoký a vztahoval se na úrazy, ke kterým došlo při výkonu včelařských prací a při činnostech, které vyplývaly z členství ve svazu. Povinnost pojišťovny zakládal jen takový úraz, který buď způsobil smrt člena svazu, nebo zanechal trvalý následek.

Moderní zemědělská výroba požadovala po včelařích, aby přešli ze stabilního včelařství na mobilní, proto se zvýšil počet včelařů, kteří se svými včelstvy kočovali. Ministerstvo zemědělství a výživy vydalo 10.11.1967 **zásady pro kočování** pod **č.j. IV-1-461/67** spolu s prováděcími směrnicemi. Tyto předpisy stanovily, jak se má při kočování postupovat. Zásady a směrnice stanovily, co včelař potřebuje při kočování, jak má včelař postupovat, jakou činnost má vyvíjet ZO, jakou funkci mají OV trvalých stanovišť a jakou funkci mají OV kočovných stanovišť.

Náhradu škody na včelstvech způsobenou medvědem upravoval **zákon o myslivosti č. 23/1962 Sb.**, a **vyhláška ministerstva zemědělství a výživy č. 59/1967**. Škodu takového druhu hradil stát, vyčíslený nárok se uplatňoval písemně na MNV v obvodu, kde došlo ke škodě a to do 3 dnů od škody.

Shrnutí: Včelařství má dávnou a bohatou tradici již od dob antiky a starého Řecka. V této době vznikaly první zákony vztahující se k chovu včel. Včely byly zpočátku považovány pouze za zvířata divoká, až postupem času začaly být domestikovány a tím pádem bylo potřeba upravit právo majitele roje k jeho včelám. Základem vlastnictví roje za dob starých Slovanů bylo vlastnictví k pozemku, na kterém byl roj usazen. Nejstarší formou českého včelařství bylo „brtnictví“, které bylo na počátku svobodné, protože včely nepatřily nikomu. Později bylo včelařství provozováno jako živnost na bázi řemesla a mělo svoje medařské „Právo“. V roce 1775 bylo medařské právo upraveno tzv. Včelařskými patenty Marie Terezie. Ty prohlásily chov včel za svobodný a osvobozený od daní a poplatků. Tyto patenty ovšem z hlediska rozvoje včelařství nepřispěly lidovému chovu včel a zamlouvaly se především vrchnosti – převážně zrušením práva včelařů na medařská sdružení. Některá ustanovení těchto patentů zůstávala v platnosti i po vydání obecného občanského zákoníku z roku 1811 (ABGB). Během let se objevovaly pokusy o vytvoření samostatného včelařského zákona, ale většinou byly tyto snahy včelaři obecně odmítány, protože nebyly považovány za zlepšení právní úpravy. I po vzniku republiky byly používány upravené tereziánské patenty. Až po druhé světové válce došlo k řadě změn v ustanoveních právního řádu souvisejících se včelařením. Tyto změny se týkaly práv a povinností chovatele včel při výkonu jeho vlastnického práva. Včelař se musel zdržet všeho, čím by obtěžoval nebo ohrožoval sousedy, naproti tomu mohl požadovat, aby soused nerušil

jeho včelstva kouřem, prachem nebo jinými činnostmi majícími na včely nepříznivý vliv. Vedle občanského zákoníku byla vydána celá řada dalších zákonů a vyhlášek, které upravovaly chov včel, produkci medu, stavbu včelínů nebo ochranu včel před používáním chemických přípravků proti škůdcům. Vedle včel musel být chráněn také chovatel, a proto musel při práci dodržovat pravidla bezpečnosti práce, jinak mu hrozilo řízení o náhradě škody. V době rozmachu kočování se včelstvy musela být také dodržována pravidla pro toto mobilní včelaření. Vzhledem k absenci uceleného včelařského zákona, nebylo pro včelaře mnohdy jednoduché se vyznat a orientovat v jednotlivých právních předpisech.

2. Platná právní úprava včelařství

Jak jsem se již zmínila ve výkladu o historii, chov včel stále není v našem právním řádu ani v právních řádech cizích států komplexně upraven, a proto je nutné zabývat se jednotlivými právními předpisy, které se včelařství dotýkají. Těchto předpisů existuje jak v českém, tak v cizím platném právu nepřehledné množství a není proto jednoduché se v nich orientovat. Budu se zabývat základními předpisy souvisejícími se včelařením, chovem včel a včelími produkty.

S chovem včel souvisí převážně tyto oblasti právní úpravy:

- sousedská práva obsažená v občanském zákoníku,
- odpovědnost za škodu, náhrada škody ve včelařství,
- ochrana včel při používání přípravků na ochranu rostlin,
- stavební předpisy,
- zákon o potravinách,
- veterinární péče v chovu včel,
- plemenářský zákon.

2.1. Zahraniční právní úprava včelařství

Včelařské právo není na území naší země upraveno pouze na úrovni vnitrostátní, ale vzhledem k členství České Republiky v Evropské unii také na úrovni evropské. Evropské včelařské právo jako takové neexistuje. Evropská administrativa si včel všímá pouze okrajově v rámci jiných tzv. horizontálních politik. Příkladem může být označování potravin týkající se také medu, problematika vývoje, testování, schvalování a používání veterinárních léčiv, tedy i těch proti včelím nálezům. Dále také problematika bezpečnosti potravin, která se týká i zbytků antibiotik v medu, problematika geneticky upravených plodin a jejich vlivu na biodiverzitu, včetně včely

medonosné, či problém vlivu pesticidů na včely. Včelařství je tak specifický obor, který překrývá mnohé další, že se mu v rámci EU nedá v současnosti věnovat specifické právo, a proto si většinou právo vztahující se ke včelařství řeší členské státy EU samy. Výjimkou je evropská podpora včelařství v rámci dotačních programů.

Právní předpisy evropského práva se týkají také problematiky uvádění přípravků na ochranu rostlin na trh. Dne 13. ledna 2009 byl na plenárním zasedání Evropského parlamentu přijat legislativní balíček týkající se přípravků na ochranu rostlin. Nejdůležitějším z tohoto balíčku je Nařízení Evropského parlamentu a Rady o uvádění přípravků na ochranu rostlin na trh a Směrnice, která stanoví rámec k dosažení udržitelného využívání pesticidů. Souhlas s oběma normami vyjádřila také Evropská komise a tím byl završen legislativní proces. Až vejdou obě normy v platnost, zvýší se kontrola nad používáním těchto látek a tím snad i bezpečnost pro včelstva. Na vážnou situaci a problémy v evropském včelařství upozornila Evropský parlament organizace působící na celoevropské úrovni, jménem Copa-Cogeca, která sdružuje zemědělce a zemědělské organizace na území EU. Na základě varování této organizace Evropský parlament projednal a přijal rozhodnutí o tom, co doporučit vládám, aby včelstva nehynula a dal za úkol daná opatření realizovat Evropské komisi. Používání přípravků na ochranu rostlin je pro včely velmi rizikové a proto je tato evropská legislativa v oblasti pesticidů velmi důležitá pro evropské včelařství jako celek.

Důležitým předpisem evropského práva týkajícího se prodeje medu na území EU je nařízení³ týkající se bezpečnosti a dosledovatelnosti potravin, podle kterého musí chovatel mít záznamy o tom, od koho získal suroviny pro svoji výrobu a také údaje, komu své produkty dodal. Takovýto prodej již není omezen množstvím, jako prodej „ze dvora“. Dalšími důležitými nařízeními Evropského parlamentu a Rady Evropy jsou č. 852/2004 o obecných hygienických požadavcích pro provozovatele potravinářských podniků a č. 853/2004 o obecných požadavcích společných pro více živočišných produktů.

---

³ Nařízení Evropského parlamentu a Rady Evropy č. 178/2002.

Co se týká včelařského práva, preferují jednotlivé státy dílčí zákony a vyhlášky nad ucelenou právní úpravou. Pátrám – li po včelích zákonech v zemích starého kontinentu, či na americké půdě musím se potýkat se spoustou zákonů upravujících vždy dílčí problematiku včelařství. Je velmi zajímavé sledovat způsob včelaření v různých státech a různých typech kultur. V některých státech převažuje včelaření pouze jako zájmová činnost, jejímž hlavním účelem je produkce medu pro vlastní spotřebu, jinde je med vyráběn ve velkém a exportován do zemí, které nejsou schopny vyprodukovat dostatečné množství medu.

2.1.1. Spojené státy americké

Za vlastníka včelího roje je podle „case law“ ve Spojených státech amerických považován ten, kdo má roj pod kontrolou. Pokud má včelař roj na dohled a může ho identifikovat, může si k němu přisvojovat vlastnictví. Když se ale včely ztratí chovateli z dohledu a usadí se na cizím pozemku, jde o neoprávněný zásah a porušení vlastnického práva majitele pozemku. Majitel pozemku má právo zachytit roj a dát ho do úlu. Včelař nese za svá včelstva odpovědnost a může být postaven před soud a obviněn, pokud jeho včely způsobí někomu zranění. Žalobce ale bude mít, stejně jako u nás, velmi těžký úkol, a to prokázat, že šlo skutečně o „zlé včely“ toho konkrétního chovatele. Písané právo obsahuje určitá pravidla a postupy, které musí včelař dodržovat, aby nemohl být shledán nedbalým v chovu včel. Každý chovatel musí mít naprostou kontrolu nad umístěním včelstva. Za nedbalost je považováno umístění včelstev v místech, kde by mohla někoho zranit. Při přemísťování včelstev z místa na místo musí být tato zajištěna, například sítí nebo zavřením dvířek úlů, aby nedošlo při převozu k nějakému incidentu. Tato pravidla si jednotlivé státy upravují samy.

Texas

Tato kapitola pojednává o úpravě „včelího práva“ ve státě Texas. Mezi hlavní zdroje práva patří právo psané, administrativní pravidla, soudcovské právo a městské vyhlášky. V zemědělském zákoně v kapitole 131 se nachází definice pojmů vztahujících se ke včelařství, jako např. včela, včelín (místo, kde je chováno šest nebo více kolonií včel), včelař (osoba, která vlastní, pronajímá si nebo ovládá jednu nebo více kolonií včel

pro opylení nebo produkci medu, včelího vosku nebo jiných produktů pro osobní či komerční využití), nemoc, kolonie atd. Tato kapitola také zavádí úřad „vrchního včelího inspektora“ (Chief Apiary Inspector), který píše výroční zprávu o jednotlivých inspekcích, které byly podniknuty během roku. Další práva a povinnosti jsou široce popsána právě v této kapitole zákona. Pokud má včelař v plánu prodat včelí matky, musí si od inspektora opatřit certifikát, ne starší než 12 měsíců, který osvědčuje, že jeho včely jsou zdravé. Stejně tak by se včelař měl na inspektora obrátit, zjistí – li u svých včel výskyt některé z nemocí, aby inspektor mohl nařídit příslušná opatření. V zákoně jsou dále uvedeny požadavky na označování včelích produktů.

Pravidla používání přípravků na ochranu rostlin jsou stanovena v zákoně obsahujícím normy správního práva (Texas Administrative Code). Včelař, který má svá včelstva umístěna v blízkosti polí, kde budou postřiky použity, musí být včas informován, aby mohl omezit včely v pohybu a opouštění úlů. Včelař naopak musí nahlásit inspektorovi umístění stanoviště včelstev, adresu a telefon.

Každý americký stát má včelařské právo upravené podobně jako stát Texas ve svých zákonech a zároveň se všechny státy musejí řídit americkou ústavou.

2.1.2. Slovensko

Na Slovensku neexistuje, podobně jako v České republice, ucelená právní úprava včelařského práva. Normy, které se tohoto práva týkají, se vyskytují v celé řadě zákonů. Sousedské vztahy jsou na území Slovenska upraveny Občianskym zákonníkom a dále také všeobecně závaznými nařízeními obce, která jsou vydávána na základě zákona č. 369/1990 Zb. o obecním zřízení⁴. Tato nařízení ve spojitosti s chovem včel nejčastěji požadují souhlas souseda s chovem včel nebo omezují počet včelstev, která může chovatel vlastnit. Pokud jde o veterinární péči, řídí se Slovenská republika zákonem č. 39/2007 Zb. o veterinárnej starostlivosti, který se z velké míry podobá

---

⁴ Blíže §6 zákona č. 369/1990 Zb. o obecním zřízení.

českému veterinárnímu zákonu. Rozdíl spatřuji například při nákaze některou z nebezpečných včelích nemocí. Náhradu za včelařské vybavení, které muselo být kvůli nákaze zničeno, dostane slovenský včelař pouze v případě, že jeho včelstvo bylo nakaženo morem včelího plodu, ale nikoli při nákaze hnilobou včelího plodu. V tomto případě je český veterinární zákon pro chovatele příznivější, jelikož náhrada na jeho základě je poskytována v obou případech nákazy. Odlišností od českého veterinárního zákona je také skutečnost, že náhrada je včelařům poskytována bez nutnosti vyplnit žádost, ale z úřední povinnosti. Problematika rostlinolékařské péče je upravena několika právními předpisy. Zmíním se především o vyhlášce č. 37/1963 Zb., která ukládá včelařům oznámit trvalá stanoviště včelstev do 25. 3., na rozdíl od ČR, kde tato povinnost musí být splněna do konce února. Dále musí včelař oznámit úhyn včel u obecního úřadu v místě úhynu a oznámit přesun kočovného stanoviště včelstev do 10 dnů (v ČR do 5 dnů). O šlechtění a plemenitbě včel pojednává zákon č. 194/1998 Zb. o šlechtění a plemenitbě hospodářských zvířat, náhrada škody způsobená medvědem hnědým je upravena vyhláškou č. 59/1967 Zb..

Právní úprava včelařství na Slovensku je velice podobná právní úpravě v ČR, pouze s drobnými odchylkami.

Shrnutí: Základní práva týkající se včelařství jsou na území ČR a v cizích zemích upravena na podobném principu. Jelikož je roj považován za věc, za jeho vlastníka je považován ten, kdo ho ovládá a má ho pod kontrolou. Ve Spojených státech amerických i na Slovensku bychom, podobně jako v České republice, marně hledali zákon, který komplexně upravuje práva a povinnosti včelaře. Právní úprava včelařství je roztroušena v několika dílčích zákonech. Slovenská právní úprava je velice podobná české. Oba státy musí s ohledem na své členství v EU přizpůsobovat své právní řády evropskému právu. Stěžejním zákonem včelařského práva v USA je Ústava, která tvoří obecný rámec práv a povinností a na jejím základě poté jednotlivé státy vydávají zákony, kterými se včelaři řídí.

3. Česká právní úprava včelařství

Jak jsem se již zmínila v úvodu, nemá v současné době český právní řád žádný zákon, který by komplexně upravoval problematiku včelařství. Názory odborníků na současnou právní úpravu včelařství se různí. Jednu skupinu tvoří zastánci existence jednoho jediného zákona o včelařství, zatímco jiní jsou zastánci současného stavu „rozdobené“ legislativy (do této skupiny patří i samotný Český svaz včelařů). Český svaz včelařů *„je občanským sdružením, jehož členy jsou chovatelé včel (fyzické i právnické osoby) a příznivci včelařství. Mezi hlavní úkoly Českého svazu včelařů patří péče o růst odborné a společenské úrovně členů, působení na mládež a její získávání pro chovatelskou činnost, spolupráce se zákonodárny a výkonnými státními orgány, vládními institucemi a nevládními organizacemi za účelem zajišťování legislativních kroků a dalších aktivit vedoucích k podpoře oboru včelařství, výzkumu, dobrého zdravotního stavu včelstev, opylovací funkce včel jako nenahraditelné přírodní aktivity a ochrany zdrojů snůšky. Veškerá činnost svazu se řídí stanovami, které jsou jeho základním programovým dokumentem.“*⁵ Český svaz včelařů hraje významnou roli při výkladu a zprostředkování včelařské legislativy včelařům a zastává názor, že české včelařství vlastní zákon nepotřebuje. Pokud by však existoval samostatný zákon o včelařství, podobně jako zákon o myslivosti, shrnul by všechnu rozdrobenou legislativu a mohl by tak působit jasně a přehledně. Možná by potom včelaření bylo o něco snazší a včelaři by se nemuseli potýkat se spoustou právních předpisů a velkým množstvím paragrafů. Oba názory na včelařskou legislativu mají své pro a proti a ponechám proto na každém včelaři, zda mu současná úprava vyhovuje, nebo jestli by byl pro ucelení právní úpravy.

---

⁵ Blíže o Českém svazu včelařů na www.vcelarstvi.cz/cz/index.html?page=csv.

A/ Soukromé právo

Soukromé právo je takové právo, kde právní vztah charakterizuje symetrie a rovnost účastníků. V souvislosti s včelařským právem zmíním několik zákonů ze soukromoprávní oblasti, které se chovatelů včel týkají. Hlavními tématy této kapitoly budou sousedské vztahy a náhrada škody ve včelařství. V současné době pracuje Ministerstvo spravedlnosti ČR na rekodifikaci soukromého práva. V jejím rámci se připravuje také nový občanský zákoník, a proto mohou včelaři očekávat také změny v ustanoveních dotýkajících se včelařství. Tyto změny pravděpodobně nebudou pro včelaře nijak zásadní. Navrhovaný občanský zákoník reaguje na potřebu změny v soukromém právu a také klade důraz jak na demokratické právní tradice, tak i na principy a standardy soukromého práva v Evropě.

3.1. Sousedská práva

Co jsou to sousedská práva? Definici tohoto termínu jsem v zákoně hledala marně. Pro vysvětlení „sousedských práv“ musím využít různé odborné publikace nebo komentáře k občanskému zákoníku. Komentář k občanskému zákoníku říká, že sousedské právo je *„tvořeno souhrnem občanskoprávních norem upravujících vztahy vlastníka a třetích osob při užívání věci, pokud jde o účinky užívání věci na tyto osoby (jejich majetek). Jde tu o to, zda a kdy lze žádat ochranu proti výkonu vlastnického práva, jehož důsledky přesahují hranice vlastníkovi věci (tzv. imise).“*⁶ Tento pojem je již po dlouhou dobu vžitý, obecně srozumitelný, a proto hojně používáný.

V naší právní úpravě je stěžejní ustanovení obsaženo v občanském zákoníku. *„Vlastník věci se musí zdržet všeho, čím by nad míru přiměřenou poměrům obtěžoval jiného nebo čím by vážně ohrožoval výkon jeho práv. Proto zejména nesmí ohrozit sousedovu stavbu nebo pozemek úpravami pozemku nebo úpravami stavby na něm*

---

⁶ Jehlička O., Švestka J., Škárová M. a kol., Komentář k občanskému zákoníku, 9. Vydání 2004, C.H.BECK, str.441.

zřízené bez toho, že by učinil dostatečné opatření na upevnění stavby nebo pozemku, nesmí nad míru přiměřenou poměrům obtěžovat sousedy hlukem, prachem, popílkem, kouřem, plyny, parami, pachy, pevnými a tekutými odpady, světlem, stíněním a vibracemi, nesmí nechat chovaná zvířata vnikat na sousedící pozemek a nešetrně, popřípadě v nevhodné roční době odstraňovat ze své půdy kořeny stromu nebo odstraňovat větve stromu přesahující na jeho pozemek.“⁷

Výčet problematických imisí učiněný občanským zákoníkem je ovšem pouze demonstrativní neboli příkladný. Neznamená tedy, že pokud určitá imise není v tomto seznamu uvedena, není automaticky povinností rušitele se jí zdržet. Rozhodující je zde obecná formule „*Vlastník věci se musí zdržet všeho, čím by nad míru přiměřenou poměrům obtěžoval jiného nebo čím by vážně ohrožoval výkon jeho práv.*“

Obecné ustanovení použitelné na tyto případy obsahuje i samotná Listina základních práv a svobod: „*Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.*“⁸ Konkrétnější úprava je ale obsažena v ustanoveních občanského práva.

Z § 127/1 vyplývá pro včelaře povinnost zdržet se všeho, čím by nad míru přiměřenou poměrům obtěžoval jiného nebo čím by vážně ohrožoval výkon jeho práv. Proto nesmí nad míru přiměřenou poměrům obtěžovat sousedy vnikáním včel. Vnikání včel se posuzuje jako imise. Včely se pohybují v různých směrech a výškách v závislosti na okolní pastvě, proto se může stát, že pokud včelař umístí svá včelstva nevhodně, může dojít k nadměrnému obtěžování souseda. „*V žádném právním předpise nenajdeme konkrétní vzdálenosti mezi stanovištěm včelstev a sousedem nebo veřejnou cestou, budovou apod. a také nikde není stanoven maximální počet včelstev, který může včelař chovat*“.⁹ Obecně platí, že úly by měly být umístovány tak, aby včely vyletovaly

---

⁷ Občanský zákoník č. 40/1964 Sb., § 127/1.

⁸ Listina základních práv a svobod č. 2/1993 Sb., čl. 11 odstavec 3.

⁹ Machová J.: Právo ve včelařství, 1. vydání, nakladatelství ORAC, Praha 2001, str. 11.

na pozemek, na kterém jsou umístěny. Včelám nelze samozřejmě určovat, kam létat mohou a kam ne, nelze jim ani zakazovat vlet na sousedův pozemek pokud si to soused nepřeje. Včelař by měl chovat včelstva mírná, nebodavá a v případě, že je některé včelstvo agresivnější, měl by vyměnit matku. Zásahy do včel by neměl včelař provádět dobře, kdy včely jsou přírodou přímo k agresivitě drážděny. Je to v době před bouřkou, v době květu máku, vytáčení medu atd. Pod obtěžování nad míru přiměřenou poměrům nelze podřadit přilet roje na pozemek souseda. Roj je z pohledu práva považován za přírůstek včelstva, tedy věc a jeho vlastníkem je vlastník včelstva, ze kterého roj pochází. Vlastník je povinen se o roj co nejrychleji postarat, případně nahradit škodu, kterou způsobil vlastníkovu nemovitosti, z níž roj snímal. Vlastník nemovitosti, na které se roj usadil, se naopak musí zdržet všeho, čím by ohrozil výkon práv vlastníka roje. Nesmí se roje zmocnit, poškodit ho či zničit a musí vlastníkovu roje umožnit vstup na svůj pozemek za účelem sejmutí roje.

Ustanovení §127 obsahuje některé neurčité právní pojmy, které je třeba vysvětlit ke správné interpretaci a aplikaci tohoto ustanovení.

Pojem "**nad míru přiměřenou poměrům**" vylučuje z dosahu § 127 zákona běžné chování, které je obvyklé a tolerované v rámci sousedských potřeb. Výklad se provádí objektivně a podle konkrétní situace, je potřeba zohlednit nejen intenzitu zásahu ale i jeho frekvenci a místní poměry. Při rozhodování o povaze rušení je nutné zkoumat, zda se nejedná o výkon v souladu s platnými předpisy nebo jestli se konání neopírá o povolení vydané příslušným orgánem. V takovém případě je možné zkoumat, zda žalovaný nepřekročil rozsah oprávnění uvedených v povolení. Pokud pak dojde ke změně poměrů, je nutné dosáhnout nápravy před příslušným správním orgánem. Do vlastníkových oprávnění náleží právo věc užívat ale i neužívat, má proto povinnost zdržet se jak obtěžování prostřednictvím činnosti, tak i nečinnosti.

Kdy se nejedná o obtěžování nad míru přiměřenou poměrům?

Pokud by došlo k jednání, které může být subjektivně pocíťováno jako obtěžování nad míru přiměřenou poměrům, o obtěžování nepůjde, pokud k tomuto jednání dojde v souvislosti s odvracením přímo hrozícího nebezpečí, které dotyčný sám nevyvolal a v takovém případě není ani odpovědný za způsobenou škodu, ledaže bylo možno toto

nebezpečí za daných okolností odvrátit jinak anebo jestliže je způsobený následek zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil. (§ 418 zákona). Stejně tak neodpovídá za škodu ten, kdo ji způsobil v nutné obraně proti hrozícímu či trvajícím útokům. Dle § 417 zákona totiž každý, komu škoda hrozí, je povinen k jejímu odvrácení zakročit způsobem přiměřeným okolnostem.

Jiného **nelze ohrožovat vážně na výkonu jeho práv**, proto se při vážném ohrožení výkonu práv soud nezabývá otázkou přiměřenosti poměrům. Vážné ohrožení práv je nezákonné ve všech případech a soud takové jednání bez bližšího zkoumání místních okolností případu a hledání míry přiměřenosti zakáže. Je-li soused obtěžován včelami natolik, že to vážně ohrožuje výkon jeho vlastnického práva (např. pro množství včel, příp. pro jejich agresivitu nemůže užívat bazén a trávník), jde o vážné ohrožení výkonu práva a je mu třeba poskytnout ochranu bez ohledu na to, zda jde o ohrožení nad míru přiměřenou poměrům. „*V případě obtěžování je kritériem míra přiměřená poměrům, zatímco u vážného ohrožení se na míru nehledí.*“¹⁰

Prostředky ochrany sousedských práv

Pokud dojde k nadměrnému obtěžování souseda včelami, nabízí se několik možných variant řešení tohoto problému. Nejjednodušší je samozřejmě smířčí řešení v podobě dohody mezi sousedy. Nevede – li k nápravě, dalšími právními prostředky, jsou svépomoc, ochrana poskytovaná správními orgány a ochrana poskytovaná soudy.

– **Sousedská dohoda** – Pokud mezi sousedy dlouhodobě panují dobré vztahy a náhle dojde k ojedinělému konfliktu, k řešení sporu obvykle dochází bez účasti státních orgánů. Mnohdy postačí změna umístění včelstva na pozemku vlastníka a problémy mohou být vyřešeny. Sousedé mohou také po dohodě vybrat znalce, který určí, zda došlo k obtěžování nad míru přiměřenou poměrům. Sousedé se po vypracování posudku jeho závěrům podřídí a spor je u konce. Tato varianta je levnější a rychlejší než soudní řízení.

---

¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 3. 2003, sp.zn. 22 Cdo 1935/2003, Právní rozhledy, 2004, č. 14.

– **Svépomoc** - S ohledem na ustanovení občanského zákoníku může být použita svépomoc. „*Jestliže hrozí neoprávněný zásah do práva bezprostředně, může ten, kdo je takto ohrožen, přiměřeným způsobem zásah sám odvrátit.*“¹¹ Je zde ale třeba dát pozor na oprávněnost použití takového postupu. Musí skutečně jít o bezprostředně hrozící zásah a především odvrácení musí být učiněno přiměřeně. Nelze tedy z titulu svépomoci sousedovi zahubit roj neznámou látkou, či ho podpálit. Obtěžování by člověk sice odvrátil, ovšem o přiměřenosti řeč být nemůže.

– **Správní řízení** - „*Došlo-li ke zřejmému zásahu do pokojného stavu, lze se domáhat ochrany u příslušného orgánu státní správy. Ten může předběžně zásah zakázat, nebo uložit, aby byl obnoven předešlý stav. Tím není dotčeno právo domáhat se ochrany u soudu.*“¹² V případě sousedských práv bude tímto orgánem obecní úřad, na jehož území k zásahu do pokojného stavu došlo. Obecní úřad v případě, že skutečně došlo k zásahu do pokojného stavu ve správním řízení, sousedovi zásah zakáže. Zásah správních orgánů může na rozdíl od soudů přijít bezprostředně nebo ve velmi krátké době. Toto řízení se zahajuje zásadně na návrh toho, jehož právo bylo podle jeho mínění porušeno. Správní orgán vydá rozhodnutí, ve kterém buď zakáže zásah do pokojného stavu, nebo uloží opatření k odstranění závadného stavu, pokud shledá návrh důvodným. V opačném případě konstatuje, že k zásahu do pokojného stavu nedošlo. Smyslem správního řízení není spor o právo rozhodnout, ale pouze obnovit stav, který existoval před narušením pokojného stavu. Toto rozhodnutí má pouze předběžný charakter a účastníci řízení se mohou domáhat také ochrany soudní.

– **Soudní řízení** - V případě, že se člověk cítí být obtěžován sousedovými včelami nad míru přiměřenou poměrům nebo jsou vážně ohrožena jeho práva v důsledku výkonu vlastnického práva souseda - včelaře, prostředkem, kterým se může u soudu domáhat nápravy, je *sousedská žaloba*.

---

¹¹ Občanský zákoník č. 40/1964 Sb., § 6.

¹² Občanský zákoník č. 40/1964 Sb., § 5.

Žalobcem může být každý člověk, který je nadměrně obtěžován, nebo jsou vážně ohrožena jeho práva. Obtěžování se tak realizuje nejen vůči bezprostřednímu sousedovi, ale vůči každému, kdo může být na svých právech dotčen, tedy i sousedu vzdálenějšímu. O včelách je známo, že létají do míst vzdálených i několik kilometrů od včelínů.

Spory o obtěžování včelami jsou vždy spory většího rozsahu, časově náročné a soud při jejich řešení musí vyslechnout řadu svědků, jejichž svědectví jsou často protichůdná nebo značně rozdílná. Proto soud při rozhodování takovýchto sporů přibírá soudního znalce z oboru včelařství. *„Je třeba, aby soud za pomoci znalce stanovil obvyklé množství včel vyskytujících se v dané lokalitě anebo v lokalitách obdobných a poté je porovnal se stavem na žalobcově nemovitosti. Do úvahy je třeba vzít i chování daného plemene včel a další odborné okolnosti. Při zvažování toho, zda jde o právně významné obtěžování a vážné ohrožení žalobce, nelze odhlédnout od hlavního účelu, ke kterému nemovitosti účastníků slouží (tj. zda jde o zahrady u rodinných domků, které mají sloužit zejména k rekreaci, nebo o pozemky využívané převážně k zemědělským účelům). Při posuzování věci soud musí přihlížet k tomu, zda výkon práv účastníků je v souladu s dobrými mravy (§ 3 odst. 1 ObčZ). Žalobce se podle § 127 odst. 1 ObčZ může domáhat, aby žalovanému byla uložena povinnost zdržet se obtěžování žalobce včelami z chovu ve vlastnictví žalovaného. V tomto případě je třeba zvážit, jaká je v dané lokalitě s přihlédnutím k jiným obdobným lokalitám (tj. například k tomu, zda jde o město, vesnici nebo o pozemky sloužící jen k zemědělskému využití) přiměřená míra konkrétních imisí, tj. zalétávání včel na sousední pozemky, a jaká je míra imisí v dané věci. Soud musí v odůvodnění rozhodnutí výslovně uvést, jakou míru obtěžování včelami považuje za přiměřenou poměrům a jaká je tato míra v konkrétním případě. Žalobce, který je nadměrně obtěžován včelami, se může domáhat toho, aby žalovanému byla uložena povinnost provést vhodné a přiměřené opatření k odvrácení hrozící škody (§ 417 odst. 2 ObčZ), kterou je v tomto případě pobodání včelami a možnost poškození zdraví. Může se tedy podle okolností věci domáhat zejména toho, aby žalovaný úly přemístil, aby vybudoval zábrany proti přelétání nebo aby snížil počet včelstev. Proto může být včelaři podle § 417 odst. 1 ObčZ uložena povinnost provést vhodné a přiměřené opatření k odvrácení škody hrozící sousedovi, trpícímu např. vážnou alergií*

na včelí bodnutí, i když nejde o chov vedoucí k obtěžování nad míru přiměřenou poměrům“.¹³

Právě alergie na včelí bodnutí je v dnešní době nejčastějším důvodem žalob na souseda – včelaře. Alergici žijí v domnění, že podají – li žalobu, soud musí v rámci žalobcova zdraví a života rozhodnout o odstranění včelstev žalovaného. Soud ale musí stejně chránit jak práva žalobce, tak žalovaného. *„Specifika včel spočívá mimo jiné v tom, že jde o hmyz užitečný nejen pro jeho vlastníka, ale i pro vlastníky pozemků, na kterých opylují květy (včetně těch, kteří se cítí být nadměrným výskytem včel obtěžováni) a také pro celou biosféru, a v tom, že jim nelze zcela zamezit pronikat na cizí pozemky.“¹⁴* Pokud by soud rozhodl pouze na základě faktu, že je žalobce alergický na včelí bodnutí bez objektivního zkoumání, zda opravdu dochází k nadměrnému obtěžování, dopustil by se neúměrného krácení práv včelaře. Soud musí brát v potaz že *„všichni vlastníci mají stejná práva a povinnosti a poskytuje se jim stejná právní ochrana.“¹⁵* Vysvětlení tohoto paragrafu nalézám také ve zprávě Nejvyššího soudu: *„Úprava v oblasti sousedských práv vychází ze zásady, že tato práva se mohou účinně uplatňovat jen na základě vzájemnosti. Ochrana poskytovaná právům vlastníka jedné věci nesmí být v nepoměru ke spravedlivé ochraně, která náleží právům vlastníka druhé věci.“¹⁶* Alergický člověk musí dodržovat určité pokyny a omezení, která mu uloží lékař vzhledem k jeho zdravotnímu stavu a nemůže žádat, aby se omezovalo jeho okolí. Včelí bodnutí je nebezpečím, která hrozí komukoli prakticky kdekoliv v přírodě. Proto o obtěžování nebo o ohrožení výkonu práv nelze mluvit v případě, že včely z chovu žalovaného nezvyšují toto riziko výrazně nad míru přiměřenou poměrům v obdobných lokalitách.

Problematikou obtěžování včelami se zabýval také Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 27.5.2004, sp. zn. 22 Cdo 1421/2003, kde tuto problematiku rozebíral velmi

---

¹³ www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/obtezovani-vcelami-39751.html, (rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 11. 8. 1998, sp. zn. 19 Co 740/97, publikovaný v Soudních rozhledech č. 9/1999).

¹⁴ www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/obtezovani-vcelami-39751.html.

¹⁵ Občanský zákoník č. 40/1964 Sb., §124.

¹⁶ Zpráva Nejvyššího soudu **R 37/1985**.

podrobně a vytvořil tak dobrý podklad pro řešení takovýchto sporů v budoucnu. Žalobkyně se v něm domáhala ochrany proti zásahům žalovaného do jejího vlastnického práva k zahradě u rodinného domku. Argumentovala tím, že žalovaný chová včely v šesti úlech, které jsou umístěny velmi blízko jejího pozemku a tyto včely obtěžují žalovanou, její rodinu a rodinné návštěvy nad míru přiměřenou poměrům především při pobytu na zahradě a u bazénu. Soud prvního stupně návrh žalobkyně zamítl a neuložil sousedovi, aby se zdržel chovu včel, které nalétávají na zahradu žalobkyně. Rozhodnutí soudu prvního stupně bylo potvrzeno také odvolacím soudem. Ten konstatoval, že *„chov včel v počtu nepřevyšujícím 10 včelstev je v místě obvyklý a umístění včelstev v daném počtu nelze vzhledem k místním podmínkám považovat za nepřiměřený výkon vlastnického práva. Ani okolnost, že manžel žalobkyně je na včelí bodnutí alergický, nemůže uvedený závěr jakkoliv ovlivnit, byť jde o záležitost významnou.“*¹⁷ Žalobkyně podala dovolání k Nejvyššímu soudu, který zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a vrátil věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Jeho odůvodnění spočívalo ve tvrzení, že rozhodnutí soudu prvního stupně i odvolacího soudu bylo založeno na nesprávném posouzení věci. Soudy nižšího stupně nepřihlédly k ročnímu období, ve kterém bylo toto zjištění učiněno, také konstatování, že chov šesti včelstev je v dané lokalitě přiměřený se Nejvyššímu soudu nejevilo jako správné, protože závadné jednání podle § 127 odst. 1 OBČZ nespočívá v počtu včelstev, ale v obtěžování jiného a míra tohoto obtěžování nemusí být vždy závislá na množství včelstev. Jejich výklad pojmu „nad míru přiměřenou poměrům“ nebyl v daném případě dostatečný. Soudy se ani nezabývaly tím, jestli nejde o vážné ohrožení výkonu vlastnického práva žalobkyně. Nejvyšší soud proto dospěl k závěru, že *„domáhá-li se žalobce ochrany proti obtěžování včelami nad míru přiměřenou poměrům, je třeba žalobní návrh formulovat tak, že žalovaný je povinen zdržet se obtěžování žalobce včelami z chovu na (v žalobě uvedeném) pozemku žalovaného, pronikajícími na (v žalobě uvedené) nemovitost žalobce. Jestliže soud zjistí, že dochází k obtěžování žalobce nad míru přiměřenou poměrům (příp. že jde o vážné ohrožení výkonu jeho práva), žalobě vyhová. V*

---

¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.5.2004, sp. zn. 22 Cdo 1421/2003, publikováno v Lex Data.

*odůvodnění rozsudku vyložit míru obtěžování, která je ještě v dané věci přiměřená poměrům, a míru obtěžování v dané věci.*¹⁸

Když hovořím o soudní ochraně, musím se také zabývat problematikou promlčení žaloby na ochranu proti imisím. V některé literatuře se setkávám s názorem, že se imise promlčují ve tříleté lhůtě podle § 101 občanského zákoníku. S tím však nesouhlasí např. J. Spáčil, který uvádí, že v případě „pokud imise pokračují a nebyly ukončeny, nelze patrně uvažovat o promlčení. Promlčet by se mohla jen ochrana proti jednotlivým skutkům, takové „promlčení“ by ovšem neplnilo funkci promlčení. Pokud totiž imise ustaly a již po delší dobu (určitě by stačil nanejvýš jeden rok) k obtěžování nedochází, nejsou již splněny hmotněprávní podmínky ochrany před nimi a odpadá tak hmotněprávní předmět sporu. Žalobu by bylo třeba zamítnout proto, že k imisi nedochází, a námitka promlčení by byla bezvýznamná.“¹⁹ Otázka promlčení práva na ochranu proti imisím je proto sporná, ale obecně lze říci, že se toto právo nepromlčuje.

3.2. Náhrada škody

Chovatel včel se často zabývá otázkami, bude – li mít povinnost nahradit škodu, která bude způsobena člověku nebo zvířeti v důsledku včelího bodnutí nebo náhradou jiné škody vzniklé v souvislosti s včelařskou činností. Problematika náhrady škody je řešena v **občanském zákoníku** v rámci obecné odpovědnosti za škodu, podle kterého „Každý odpovídá za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti.“²⁰

Poškozený prokazuje *porušení právní povinnosti* (především té, kterou ukládá právní předpis, může se ale jednat i o porušení povinnosti kterou na sebe právnická nebo fyzická osoba vzala tím, že uzavřela smlouvu), *vznik škody* (pojem škody občanský zákoník nevymezuje, škoda je majetková újma objektivně vyjádřitelná v penězích. Rozlišit musím skutečnou škodu a ušlý zisk. Skutečná škoda je majetková újma vyjádřitelná v penězích, spočívající ve ztrátě, znehodnocení, poškození majetku.

---

¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.5.2004, sp. zn. 22 Cdo 1421/2003, publikováno v Lex Data.

¹⁹ Spáčil J., Sousedské právo. Ad Notam, 2001, č. 5-6, publikováno v Lex Data.

²⁰ Občanský zákoník č. 40/1964 Sb., § 420.

Ušlý zisk je majetková újma vyjádřitelná v penězích, o kterou se v důsledku porušení povinnosti nerozšířil majetek poškozeného.) a *příčinnou souvislost* (příčinný vztah mezi porušením povinnosti a vznikem škody), což jsou objektivní kritéria. Co se týká příčinné souvislosti, je velmi složité, ne – li nemožné prokázat, že poškozeného bodla právě včela, ne jiný hmyz, a ještě k tomu včela škůdce. Pokud poškozený neprokáže příčinnou souvislost mezi vznikem škody a bodnutím dotyčnou včelou, potom nebude možno přiznat nárok na náhradu škody.

Škůdce se musí vyvinut a prokázat, že není dáno jeho zavinění (subjektivní kritérium). Zaviněním je vnitřní psychický vztah odpovědného subjektu k jeho vlastnímu úkonu, který se přičítá objektivnímu právu. Skládá se ze složky vědění a ze složky vůle. Zavinění může být úmyslné, a to přímé nebo nepřímé, nebo nedbalostní, a to vědomé nebo nevědomé. Úmysl přímý znamená, že škůdce věděl, že může škodu způsobit, a chtěl ji způsobit. U nepřímého úmyslu škůdce věděl, že by mohl škodu způsobit, a pro případ, že následek nastane, je s ním srozuměn. Vědomou nedbalostí je stav, kdy škůdce věděl, že může způsobit škodu, a bez přiměřených důvodů spoléhal, že škoda nenastane. Při nevědomé nedbalosti škůdce nevěděl, že může škodu způsobit, a způsobit ji nechtěl, ale vědět o tom měl a mohl.

Zavinění se presumuje. Presumuje se však pouze nedbalost, která pro vznik obecné občanskoprávní odpovědnosti postačuje. Úmysl škůdce musí dokázat poškozený („*Za škodu odpovídá i ten, kdo ji způsobil úmyslně jednáním proti dobrým mravům*“²¹), pokud ovšem zákon úmyslné zavinění požaduje (např. v případě zaviněného jednání proti dobrým mravům).

Občanský zákoník klade důraz na předcházení hrozícím škodám. Ustanovení § 415 občanského zákoníku vyjadřuje tzv. generální prevenci, která stanoví, že „*každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí.*“ Každý odpovídá za škodu, pokud se chová v rozporu s tímto ustanovením. S tím souvisí například umístování včelstev na pozemku tak, aby česna

---

²¹Občanský zákoník č. 40/1964 Sb., § 424.

úlů byly vždy otočeny tak, aby včely přímo nevyletovaly na sousedův pozemek a nezpůsobovaly škody na zdraví nebo majetku. Zásahy do včel by včelař neměl provádět v době, kdy včely jsou přírodou přímo k agresivitě drážděny. Je to doba před bouřkou, v době vytáčení medu atd.

Vedle povinnosti generální prevence na straně škůdce musí být splněna také povinnost poškozeného vyplývající z § 417 občanského zákoníku, podle kterého „*ten, komu škoda hrozí, je povinen k jejímu odvrácení zakročit způsobem přiměřeným okolnostem ohrožení.*“ Kromě obecné odpovědnosti za škodu uvedené v občanském zákoníku se této problematice věnují i další zákony. Ve včelařství je třeba brát v potaz nejen škodu způsobenou včelami, ale na druhé straně také škodu způsobenou na včelách, a to především v souvislosti s aplikací postřiků zemědělských plodin a také postřiků ve volné přírodě. **Zákon o rostlinolékařské péči**²² dává poškozenému včelaři možnost obrátit se na příslušný orgán Státní veterinární správy s žádostí o provedení místního šetření v souvislosti s úhynem včel. Z tohoto šetření musí být sepsán záznam (viz příloha č.1). Během šetření jsou odebrány vzorky uhynulých včel a o výsledcích šetření musí orgán Státní veterinární správy informovat včelaře a rostlinolékařskou správu. Pokud je vyvozen závěr, že byly porušeny právní předpisy v příčinné souvislosti s chováním škůdce, bude tento povinen nahradit chovateli škodu.

Dále se problematikou náhrady škody zabývá **zákon o veterinární péči**²³. Tento zákon řeší problematiku zmírňování škod a náhradu nákladů vzniklých v souvislosti s nebezpečnými nákazami. Především se zabývá náhradou nákladů v souvislosti s výskytem varroózy, včelího moru a hniloby včelího plodu. Náhrada je poskytována za náklady spojené s utracením nemocných včelstev, očistu, dezinfekci a škodu na zničeném „*včelařském zařízení, pomůcky, úly a jejich vybavení, zlikvidované, nebo znehodnocené na základě nařízených mimořádných veterinárních opatření*“²⁴ Náhrada nebude poskytnuta, pokud chovatel nesplnil svou povinnost uvědomit krajskou

---

²² Viz kapitola „Ochrana včel při aplikaci přípravků nebezpečných pro včely“.

²³ Blíže v ustanoveních veterinárního zákon č. 166/ 1999 Sb §67 – 70.

²⁴ Veterinární zákon č. 166/ 1999 Sb. §67/4.

veterinární správu o podezření z výskytu nebezpečné nákazy, nebo nesplnil jinou závažnou povinnost, kterou mu ukládá veterinární zákon. Náhrada je poskytována na žádost chovatele ze státního rozpočtu.²⁵

Pokud jde o škody způsobené zvláště chráněnými živočichy, tyto se také řídí zvláštními právními předpisy. Největším škůdcem mezi zvláště chráněnými živočichy je medvěd hnědý, který trápí především včelaře na *Bruntálsku, Vsetínsku a Novojičínsku*²⁶. Všichni medvědi mají velmi rádi med a rozbíjejí úly, aby se k němu dostali. Během noci je tento mírumilovný tvor schopen zničit až 4 včelstva, poškodit jak úly, včelíny, tak kočovné vozy. Takto způsobeným škodám se lze bránit na základě **zákona** č. 115/2000 Sb., **o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy**²⁷ (viz příloha č.4), ve spojitosti s vyhláškou Ministerstva životního prostředí č.360/2000 Sb., podle které je vypočítávána výše náhrady škody. Zákon stanoví, která zvířata, kromě medvěda hnědého, jsou považována za zvláště chráněná a jimi způsobená škoda je nahrazena. „*Podle tohoto zákona se nahrazuje jen škoda prokazatelně způsobená na území České Republiky vybraným živočichem, a jen v případech, že vybraný živočich byl v době, kdy ke škodě došlo, živočichem zvláště chráněným podle zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny*“²⁸ Škoda musí být ohlášena do 48 hodin od jejího zjištění místně příslušnému orgánu ochrany přírody. O náhradě škody rozhoduje krajský úřad podle místa, kde ke škodě došlo. Nárok na náhradu škody má prekluzivní charakter, což znamená, že pokud poškozený neuplatní svůj nárok do 10 ti dnů od doby, kdy se o škodě na včelstvech dozvěděl (nejpozději však do 6ti měsíců od jejího vzniku), jeho nárok na náhradu škody zaniká.

---

²⁵ Blíže veterinární zákon č. 166/ 1999 Sb. §70/1.

²⁶ Machová J., Právo ve včelařství , nakladatelství ORAC s.r.o., první vydání 2001, str. 52.

²⁷ Tento zákon nabyl účinnosti dne 10.5.2000.

²⁸ Machová J., Právo ve včelařství , nakladatelství ORAC s.r.o., první vydání 2001, str. 25.

B/ Veřejné právo

Vedle norem soukromého práva se musí včelař zabývat také normami veřejného práva, které se vztahují na problematiku včelařství. Jak normy soukromoprávní, tak veřejnoprávní musí včelař mít na paměti a používat je v jejich vzájemných souvislostech. V této kapitole přiblížím veřejnoprávní normy v několika předpisech, které se zabývají ochranou včel při aplikaci přípravků pro včely nebezpečných, veterinární péčí, plemenářstvím, normami stavebního práva, a potravinářskými předpisy.

3.3. Ochrana včel při aplikaci přípravků nebezpečných pro včely

V současné době tuto problematiku upravují dva předpisy. Zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a prováděcí vyhláška č. 327/2004 Sb., o ochraně včel, zvěře a ryb, které nabyly účinnosti 31. května 2004. Tyto předpisy nahradily zákon 147/1996 Sb., o rostlinolékařské péči a vyhlášku Ministerstva zemědělství č. 40/1997 Sb., k provedení uvedených ustanovení zákona.

Zákon o rostlinolékařské péči se zabývá ochranou rostlin a rostlinných produktů před negativním působením škodlivých vlivů na ochranu zdraví lidí, zvířat a ochranu životního prostředí. Dále jsou tímto zákonem upravena práva a povinnosti fyzických a právnických osob v oblasti rostlinolékařské péče, a také ochrana proti zavlečení a rozšiřování organismů škodlivých rostlinám nebo rostlinným produktům do České republiky z ostatních členských států Evropské unie a ze třetích zemí. Tento předpis také stanoví působnost správních úřadů na tomto úseku včetně oprávnění ukládat sankce. *„Základním úkolem zákona je snižování škod způsobených škodlivými činiteli na rostlinách a rostlinných produktech, které činí v dlouhodobém průměru více než 30% objemu rostlinné produkce.“*²⁹ Rostlinolékařská péče je významná pro ochranu zdraví lidí a zvířat, nezávadnost potravin i ochranu životního prostředí.

---

²⁹ Machová J., Právo ve včelařství, nakladatelství ORAC s.r.o., první vydání 2001, str. 25.

Ze zákona o rostlinolékařské péči³⁰ se problematikou včel - kromě § 51, který se přímo dotýká práv a povinností souvisejících s ochranou včel při používání přípravků – také zabývá § 49 zákona o úpravě zacházení s přípravky na ochranu rostlin. Ustanovení §51 ukládá fyzické nebo právnické osobě, která při podnikání používá přípravky ve venkovním prostředí (dále jen „ošetřovatel porostů“), povinnost, která stanoví, že nesmí aplikovat přípravky, které jsou podle rozhodnutí o registraci označené jako nebezpečné nebo zvláště nebezpečné pro včely, jestliže nemá k dispozici informace o umístění stanovišť včelstev v dosahu alespoň 5 km od hranice pozemku, na kterém má být aplikace přípravků provedena, a o směrech hromadného letu včel, získané od obecního úřadu.

„Vlastník pozemku nebo jiná oprávněná osoba, která využívá pozemek v rámci podnikání (dále jen „uživatel pozemku“) a hodlá na něm používat přípravky, je povinna s dostatečným předstihem před aplikací přípravků, které jsou podle rozhodnutí o registraci označené jako nebezpečné nebo zvláště nebezpečné pro včely projednat opatření k ochraně včel s chovateli včel, jejichž stanoviště včelstev je v dosahu do 5 km od hranic pozemku, na němž má být aplikace provedena (dále jen „dotčení chovatelé včel“) a s místně příslušným obecním úřadem; jménem chovatelů včel může jednat jejich zástupce, nebo - pokud jde o sdružení chovatelů včel - osoba oprávněná jednat za toto sdružení.“³¹ Uživatelé pozemků a dotčení chovatelé včel přijímají při tomto jednání společná opatření k ochraně včel odpovídající místním poměrům, „zejména se zřetelem ke stanovišti včelstev ve vztahu k porostům navštěvovaným včelami, způsobu informování o směrech hromadného letu včel a době aplikace přípravků pro včely nebezpečných a zvláště nebezpečných.“³²

Aby byla zabezpečena ochrana včel, jsou chovatelé včel povinni oznámit místně příslušnému obecnímu úřadu údaje o stanovištích včelstev, (což musí včelaři provést do 28. února a každý přesun včelstev na dočasné nebo i nově zřizované trvalé stanoviště

---

³⁰ Zákon o rostlinolékařské péči č.326/2004 Sb.

³¹ [Http://vcelarikonicko.webnode.cz/nemoci-skudci-a-otravy-vcel/](http://vcelarikonicko.webnode.cz/nemoci-skudci-a-otravy-vcel/).

³² [Http://vcelarikonicko.webnode.cz/nemoci-skudci-a-otravy-vcel/](http://vcelarikonicko.webnode.cz/nemoci-skudci-a-otravy-vcel/).

později v roce musí hlásit 5 dnů předem) a hromadném letu včel. Pokud včelař svá stanoviště neoznámí, nejenže při případné otravě nebude mít nárok na jakoukoliv náhradu, ale dokonce může být sám postižen pokutou. Obecní úřad poskytne tyto údaje ošetřovatelům porostů a uživatelům pozemků pokud o tyto informace požádají.

„Letecká aplikace přípravků zvláště nebezpečných pro včely se zakazuje. Letecká aplikace jiných přípravků a látek, které účinkují na hmyz, musí být ošetřovatelem porostu nebo jinou osobou určenou uživatelem pozemku oznámena písemně obecnímu úřadu, v jehož správním obvodu má být provedena, a to nejpozději 48 hodin před začátkem jejího provedení. Obecní úřad vyhlásí počátek letecké aplikace přípravků způsobem v místě obvyklým.“³³

Pokud chovatel včel zjistí, že došlo k úhynu včel, oznámí to neprodleně příslušnému orgánu Státní veterinární správy. Příslušný orgán Státní veterinární správy v součinnosti s rostlinolékařskou správou provede místní šetření, při kterém zjistí kromě okolností úhynu včel také rozsah škod. Pokud existují pochybnosti, jestli byl úhyn způsoben v souvislosti s použitím přípravku, zajistí tento orgán také odběr vzorků (minimálně 500 včel a 200 g porostu), jejich vyšetření odborným ústavem a informování chovatele včel o výsledku tohoto vyšetření. Záznam o výsledku místního šetření (je důležité, aby tento záznam obsahoval podrobný popis škodné události, aby mohl poškozený včelař uplatňovat náhradu škody) a výsledek vyšetření vzorků poskytne též rostlinolékařské správě a chovatelům včel. Ošetřovatelé, kteří používají přípravky k ošetření porostu, by měli vědět, jaký přípravek používají, měli by ho používat v souladu s jeho návodem, ze kterého se také dozvědí, zda je nebezpečný pro včely či nikoli. Podnikatelé jsou povinni ve zvláštní knize evidovat po dobu 5ti let použité přípravky. Z této evidence je možno zjistit použitý přípravek, místo a čas aplikace i osobu, která aplikaci provedla. Pokud se chovatel včel od uživatele přípravku nedozví, jaký přípravek byl použit, měl by se obrátit na Státní rostlinolékařskou správu,

---

³³ Zákon o rostlinolékařské péči č.326/2004 Sb., §51/9.

kteřá provádí kontrolu evidence použitých prostředků. Otravu včel si nikdo nepřeje, proto je důležité, dodržovat stanovená pravidla (viz příloha č. 2).

Jak již bylo řečeno, ochranou včel se zabývá také § 49 zákona o úpravě zacházení s přípravky na ochranu rostlin. Tyto přípravky nesmějí být používány v rozporu s podmínkami stanovenými v rozhodnutí o registraci a údaj, jimiž jsou označeny. To znamená, že při jejich aplikaci nesmějí být překročeny nejvyšší dávky, ani nesmějí být zkráceny bezpečnostní lhůty uvedené v návodu k použití, nesmí být postupováno v rozporu s pokyny k ochraně zdraví lidí, zvířat, vod, včel, uvedenými v návodu k použití, ani s požadavky stanovenými vyhláškou. Nesmějí být poškozeny rostliny na pozemcích mimo pozemek, na němž se provádí aplikace. Používání přípravků při podnikání musí být evidováno způsobem stanoveným vyhláškou.

Podle § 50/1 o použití přípravku vysoce toxického“ *fyzická nebo právnická osoba, která při podnikatelské činnosti hodlá ve venkovním nebo skleníkovém prostředí použít přípravek označený na základě rozhodnutí o jeho registraci jako vysoce toxický, je povinna písemně požádat rostlinolékařskou správu o souhlas s jeho použitím.*“³⁴ Prováděcí právní předpis stanoví další případy a okolnosti, kdy je nutná ochrana včel, náležitosti oznámení o stanovištích včelstev a hromadném letu včel a další podrobnosti k ochraně včel při použití přípravků. Prováděcím předpisem je **vyhláška č. 327/2004 Sb.**, o ochraně včel, zvěře, vodních organismů a dalších necílových organismů při použití přípravků na ochranu rostlin. Předmětem úpravy této vyhlášky jsou podrobnosti zabezpečení ochrany včel, zvěře a vodních organismů při použití přípravků na ochranu rostlin. A v případě jejich úhynu také odběr vzorků za účelem vyšetření příčiny tohoto úhynu. Přímo ochrany včel se týkají paragrafy 3 až 7 této vyhlášky, ve kterých dochází k určení používání přípravků pro včely nebezpečných. Tyto přípravky se dělí na *přípravky zvláště nebezpečné a nebezpečné*³⁵. Pro každou z těchto skupin je stanoven jiný způsob zacházení.

---

³⁴ Zákon o rostlinolékařské péči č.326/2004 Sb. § 50/1.

³⁵ Vyhláška č.327/2004 Sb. o ochraně včel, zvěře, vodních organismů a dalších necílových organismů při použití přípravků na ochranu rostlin.

Tato vyhláška upřesňuje povinnost včelaře oznámit trvalé stanoviště včelstev. Toto musí být provedeno písemně, a to každoročně do konce února a mělo by obsahovat údaje o obecním úřadu, kterému je adresováno, identifikaci včelaře, přesné určení stanoviště včelstva a datum a podpis včelaře (viz příloha č.3). Pokud by během roku došlo k přemístění stanoviště včelstev, je včelař povinen tuto změnu opět písemně oznámit obecnímu úřadu, v jehož katastrálním území se nové stanoviště nachází. Toto ohlášení musí být provedeno nejpozději 5 dní před přemístěním.

Vedle povinnosti ohlašovací musí včelař označit stanoviště včelstev žlutým rovnostranným trojúhelníkem o délce stran 1 m ve vodorovné poloze, pokud se stanoviště včelstev nachází mimo zastavěnou část obce. Splnění této povinnosti je důležité pro lepší identifikaci stanoviště pro pilota letadla při případné letecké aplikaci přípravků na porosty. Vyhláška dále stanoví, za jakých podmínek může docházet k aplikaci přípravků a rozděluje tyto na zvláště nebezpečné a nebezpečné. Přípravky **pro včely zvláště nebezpečné** nesmějí být aplikovány na rostliny navštěvované včelami (tj. kvetoucí rostliny včetně stromů a dřevin s otevřenými květy a kvetoucí porosty s více než dvěma kvetoucími rostlinami na m² a rostliny při výskytu medovice). Podle zákona je letecká aplikace těchto přípravků zakázána. Dále nesmí být ani pozemně aplikovány v blízkosti jiných rostlin navštěvovaných včelami a stanovišť včelstev, pokud by aktuální počasí a použitý mechanizační prostředek nezaručily, že aplikovaný přípravek na ně nedopadne. **Přípravky pro včely nebezpečné** nesmějí být aplikovány na rostliny navštěvované včelami a z letadla na pozemcích, přes které probíhá hromadný let včel za snůškou v době, kdy včely létají, a ráno před výletem včel. Čas povoleného ošetření je vymezen denní dobou od skončení letu včel do 23 hodin. Postříkem nesmí být zasaženo stanoviště včelstev a jeho okolí. Letecké ošetření musí ošetřovatel oznámit obecnímu úřadu nejpozději 48 hodin před jeho zahájením. Případný hromadný let včel přes ošetřovaný pozemek ohlásí včelař obecnímu úřadu neprodleně. Letecky aplikovat přípravek nebezpečný pro včely lze jen tehdy, není – li možné použít jiný přípravek, který není pro včely nebezpečný. Co se týká aplikace **přípravků pro včely relativně neškodných**, nemají tyto v právním předpise omezení. Mohou se používat prakticky kdykoliv, ale musí být přesně dodržena ustanovení etikety o dávkování, míchání apod. Při jejich použití musí být respektovány podmínky stanovené

v rozhodnutí o registraci a schválený návod k použití. V praxi lze doporučit i tyto přípravky aplikovat po skončeném letu včel. Ošetřovatel porostu, který provádí tuto činnost v rámci podnikání, si musí před zahájením prací opatřit u obecního úřadu údaje o umístění včelstev a o hromadném letu včel. Včelař musí svá trvalá stanoviště včelstev nahlásit obecnímu úřadu každý rok do konce února. Nová a dočasná stanoviště hlásí nejpozději 5 dnů před jejich zřízením.

3.4. Stavební předpisy

„Za stavbu se považují veškerá stavební díla bez zřetele na jejich stavebně technické provedení, účel a dobu trvání.“³⁶ Povolování staveb je upraveno zákonem č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon). Stavby sloužící včelařským účelům nejsou v žádném zákoně definovány a specifikovány. Za tyto stavby jsou považovány především včelíny, včelnice, přenosné včelíny a pojízdné včelíny. **Včelín** je trvalou stavbou pro včelařské účely. „Tato stavba je ze dřeva, z cihel či jiného materiálu a jsou v ní umístěny úly, včelařské nářadí a pomůcky.“³⁷ **Včelnicí** je místo, kde jsou úly volně rozestaveny na jednoduchých podstavcích, ať už v jedné nebo více řadách. **Přenosný včelín** je zařízení, které stojí na jednoduchých podstavcích, a lze je bez znehodnocení oddělit a snadno přemístit na jiné stanoviště. **Pojízdný včelín** je „samostatným včelínem, který se převáží na vleku nebo na nákladním autě“³⁸ v průběhu vegetačního období a tažné vozidlo se na místě trvale neponechává.

„Ze stavebního zákona zásadně vyplývá, že pokud tento zákon nestanoví jinak, stavby nebo zařízení lze umísťovat jen na základě územního rozhodnutí nebo územního souhlasu a provádět jen na základě stavebního povolení nebo ohlášení stavebnímu úřadu.“³⁹ „Stavební povolení ani ohlášení stavebnímu úřadu nevyžadují stavby pro

---

³⁶ Machová J., Právo ve včelařství, nakladatelství ORAC s.r.o., první vydání 2001, str. 54.

³⁷ Machová J., Právo ve včelařství, nakladatelství ORAC s.r.o., první vydání 2001, str. 57.

³⁸ Veselý V. a kol., Včelařství, nakladatelství Brázda, 2003, str. 163.

³⁹ Stanovisko Ministerstva pro místní rozvoj k podmínkám staveb a zařízení pro včelařské účely, č.j. 7284/07-82.

chovatelství o jednom nadzemním podlaží o zastavěné ploše do 16 m² a do 5 m výšky.“⁴⁰ Mezi tyto stavby lze zařadit i výše zmíněná zařízení pro včelařské účely, a proto k jejich realizaci není třeba ani stavební povolení, ani ohlášení příslušnému stavebnímu úřadu. U těchto staveb, jejich změny a zařízení, které nevyžadují stavební povolení ani ohlášení, postačí *územní souhlas*⁴¹ stavebního úřadu místo „*územního rozhodnutí, a to na základě oznámení o záměru, pokud je záměr v zastavěném území nebo zastavitelné ploše*“.⁴² Pokud však „*záměr nesplní podmínky pro vydání souhlasu, nebo bude-li nutno stanovit podmínky pro jeho realizaci, stavební úřad územní souhlas nevydá, a rozhodne usnesením, vydaným do 30 dnů od oznámení záměru, o projednání záměru v územním řízení.*“⁴³

*Rozhodnutí o umístění stavby ani územní souhlas nevyžadují přenosné stavby, zařízení a konstrukce, jejichž doba umístění na pozemku nepřesáhne 30 dnů v roce.*⁴⁴ Takovou podmínku by mohla v konkrétních případech splňovat zařízení označovaná jako přenosný včelín. Co se týká pojízdného včelína, ten má povahu zvláštního vozidla vyrobeného ke včelařským účelům podle zákona č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích. Toto vozidlo může být při splnění předepsaných požadavků schváleno k provozu na pozemních komunikacích a nepodléhá režimu stavebního zákona.

3. 5. Právní úprava veterinární péče v chovu včel

Veterinární péčí obecně se zabývá zákon o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů č. 166/1999 Sb., který vyšel ve Sbírce zákonů dne 30. července 1999. Tento zákon se zabývá péčí o zdraví zvířat a jeho ochranu, zejména předcházení vzniku a šíření nálezů a jiných onemocnění zvířat a jejich zdolávání, ochranu zdraví lidí před nemocemi přenosnými ze zvířat na člověka, péči o zdravotní nezávadnost

---

⁴⁰ Stavební zákon č. 183/2006 Sb., § 103/1 písm. a) 4.

⁴¹ Stavební zákon č. 183/2006 Sb., § 96/2 písm. a).

⁴² Stavební zákon č. 183/2006 Sb., § 96/1.

⁴³ Stavební zákon č. 183/2006 Sb., § 96/4.

⁴⁴ Stavební zákon č. 183/2006 Sb., § 79/3 písm. j).

živočišných produktů a krmiv a ochranu zdraví lidí před jeho poškozením nebo ohrožením živočišnými produkty, a ochranu území České republiky před zavlečením nálezů zvířat a nemocí přenosných ze zvířat na člověka a před dovozem zdravotně závadných živočišných produktů a krmiv ze zahraničí, ochranu životního prostředí před nepříznivými vlivy souvisejícími s chovem zvířat, výrobou a zpracováváním živočišných produktů, jakož i ochranu zvířat a jejich produkce před riziky ze znečištěného životního prostředí, veterinární asanaci, dozor nad dodržováním povinností a požadavků stanovených k zajištění těchto úkolů veterinárním zákonem, zvláštními právními předpisy a přímo použitelnými předpisy Evropských společenství (státní veterinární dozor). V zákoně lze nalézt definice pojmů, které jsou v něm použity a tyto definice odpovídají nejen dosavadnímu výkladu, ale také jejich výkladu ve směrnících a jiných dokumentech Evropských společenství. Chovatel včel se tímto zákonem řídí především na základě faktu, že včela je řazena mezi hospodářské zvíře⁴⁵, a proto se práva a povinnosti vyplývající z tohoto zákona vztahují i na ně.

3.5.1. Zdraví a ochrana zvířat

Důležitý vliv na zdraví zvířat mají vedle podmínek chovu a prostředí, také preventivní opatření, která jsou prováděna, aby bylo předcházeno vzniku a šíření nebezpečných nálezů. V důsledku těchto dvou hlavních vlivů formuluje veterinární zákon požadavky na chov zvířat a povinnosti chovatelů. Povinnosti chovatelů mohou rozdělit na povinnosti vztahující se na všechny chovatele⁴⁶ a na povinnosti chovatelů hospodářských zvířat⁴⁷. **Každý chovatel** je povinen „*chovat zvířata způsobem, v prostředí a podmínkách, které vyžadují jejich biologické potřeby, fyziologické funkce a zdravotní stav a předcházet poškození jejich zdraví*“⁴⁸, dále musí chovatel sledovat jejich zdravotní stav a v případě potřeby jim poskytnout veterinární péči. Důležitou povinností chovatele je také bránit vzniku a šíření nálezů a jiných onemocnění zvířat a

---

⁴⁵ Veterinární zákon č. 166/ 1999 Sb. § 3/1 písm. c).

⁴⁶ Veterinární zákon č. 166/ 1999 Sb. § 4.

⁴⁷ Veterinární zákon č. 166/ 1999 Sb. § 5.

⁴⁸ Veterinární zákon č. 166/ 1999 Sb. § 4/1 písm. a).

v případě vzniku nákazy tuto zdolávat a plnit povinnosti stanovené tímto zákonem. Nezbytná je také součinnost k provedení vyšetření zvířete a k odběru vzorků. Chovatel musí podávat zvířatům léčivé přípravky, jejichž výdej je vázán na předpis veterinárního lékaře, jen podle jeho pokynů. **Chovatel hospodářských zvířat** je mimo výše uvedeného povinen „*umožnit provádění veterinární kontroly zdraví, dědičnosti zdraví a hygieny plemenitby, zabezpečit pravidelné čištění, dezinfekci, deratizaci a dezinfekci prostorů a zařízení, v nichž jsou chována zvířata a dbát o řádnou funkci zařízení sloužících k ochraně proti nálezům zvířat, používat k napájení zvířat vodu, která neohrožuje zdravotní stav zvířat a zdravotní nezávadnost jejich produktů, a ke krmení zvířat jen zdravotně nezávadná krmiva.*“⁴⁹ Někteří chovatelé se mylně domnívají, že jim nikdo nemůže mluvit do způsobu, jakým své včely chovají. Pokud ale nedodržují zákonem stanovené povinnosti, svá včelstva nekrmí, neošetřují proti varroáze, nesledují zdravotní stav včelstev, nevpustí k nim veterinárního lékaře atd., nevyhnou se sankcím. Tyto sankce jsou pro fyzické osoby vyměřeny v řízení o přestupcích a to až do výše 10 000 Kč⁵⁰ (do výše 5 000 Kč v blokovém řízení) a pro právnické osoby a podnikající fyzické osoby činí přípustná výše pokuty za správní delikt až 300 000 Kč⁵¹ „*Správní delikty podle tohoto zákona v prvním stupni projednává krajská veterinární správa, v jejímž obvodu ke spáchání správního deliktu došlo, přestupky lze projednat v blokovém řízení.*“⁵²

3.5.2. Dovoz, vývoz a přemísťování zvířat

Přemísťením zvířete je jak dočasná, tak trvalá změna místa, na kterém je zvíře chováno. S tímto pohybem zvířat je spojeno zvýšené riziko přenosu a šíření nálezů zvířat, proto se k přemísťení zvířete v zákonem stanovených případech vyžaduje veterinární osvědčení k přemísťení. Osvědčení k přemísťení hospodářských zvířat si musí vyžádat chovatel, od kterého jsou tato zvířata přemísťována mimo území kraje. “O

---

⁴⁹ Machová J., Právo ve včelařství, nakladatelství ORAC s.r.o., první vydání 2001, str. 91.

⁵⁰ Veterinární zákon č. 166/ 1999 Sb. § 71/1 písm. a), ve spojení s § 71/2 písm. b).

⁵¹ Veterinární zákon č. 166/ 1999 Sb. § 72/1 písm. a), ve spojení s § 72/ 3 písm. a).

⁵² Veterinární zákon č. 166/ 1999 Sb. § 74/1.

*přemístění zvířete uvědomí krajská veterinární správa místa původu zvířete krajskou veterinární správu, do jejíhož obvodu má být zvíře přemístěno.*⁵³ Veterinární osvědčení k přemístění zvířete musí být chovatelem uchováno alespoň 1 rok od jeho vydání a musí zvíře provázet po celou dobu až do místa určení. Toto osvědčení je vydáno jen „*tehdy, jestliže byly u tohoto zvířete provedeny požadované zdravotní zkoušky a splněny podmínky uvedené v § 5 odst. 1 písm. a) a jestliže je toto zvíře označeno a evidováno podle plemenářského zákona. Chovatel, od něhož je zvíře přemísťováno, je povinen předat opis výsledků těchto zkoušek chovateli, do jehož hospodářství je zvíře přemísťováno.*“⁵⁴ Žádost o vydání veterinárního osvědčení k přemístění zvířete může být podána nejméně 2 pracovní dny před předpokládaným přemístěním a doba platnosti tohoto osvědčení činí 72 hodin od jeho vystavení. Krajská veterinární správa může v odůvodněných případech tuto dobu změnit. „*Náležitosti žádosti o vydání veterinárního osvědčení k přemístění zvířete a náležitosti žádosti o vydání zdravotního potvrzení, náležitosti, dobu platnosti, způsob a postup vydávání veterinárního osvědčení k přemístění zvířete a zdravotního potvrzení podle § 6 odst. 1 až 7 zákona a příslušné lhůty pro podání těchto žádostí a pro vydání osvědčení k přemístění zvířete a zdravotního potvrzení, podrobnosti vydávání veterinárního osvědčení k přemístění včelích matek, laboratorních zvířat a zvířat cirkusů, podrobnější veterinární podmínky a požadavky na přepravu zvířat a na péči o ně v průběhu přepravy*“⁵⁵ stanoví vyhláška ze dne 3. září 2003 o zdraví zvířat a jeho ochraně, o přemísťování a přepravě zvířat a o oprávnění a odborné způsobilosti k výkonu některých odborných veterinárních činnostech.

---

⁵³ Veterinární zákon č. 166/ 1999 Sb. § 6/5.

⁵⁴ Veterinární zákon č. 166/ 1999 Sb. § 6/4.

⁵⁵ Vyhláška ze dne 3. září 2003 o zdraví zvířat a jeho ochraně, o přemísťování a přepravě zvířat a o oprávnění a odborné způsobilosti k výkonu některých odborných veterinárních činnostech (§1 písm. b), veterinární zákon č. 166/ 1999 Sb. §6/11 písm. a).

3.5.3. Zdravotní nezávadnost živočišných produktů

Veterinární zákon spolu s prováděcí vyhláškou⁵⁶ formuluje základní veterinární požadavky na živočišné produkty, povinnosti osob, které vyrábějí a zpracovávají živočišné produkty a vnitrostátní přepravu živočišných produktů. Podle zákona lze do oběhu uvádět med, který je zdravotně nezávadný a pochází od klinicky zdravého včelstva. Med pocházející z vlastního hospodářství může chovatel prodávat v malých množstvích ve své domácnosti, svém hospodářství, v tržnici nebo na tržišti, a to přímo spotřebiteli pro spotřebu v jeho domácnosti. Nebo může dodávat med do maloobchodní prodejny na území příslušného okresu, která zásobuje přímo konečného spotřebitele. Med, který je prodáván v tržnici, na tržišti nebo dodávaný do maloobchodní prodejny musí být označen jménem, příjmením a místem trvalého pobytu chovatele, druhem medu podle jeho původu, údajem o jeho množství a datem minimální trvanlivosti.

Veterinární zákon je proveden vyhláškou č. 289/2007 Sb., o veterinárních požadavcích na živočišné produkty, která podrobněji upravuje veterinární požadavky na živočišné produkty (balení, skladování, výroba, ošetřování), veterinární podmínky zacházení se živočišnými produkty (pravidla osobní hygieny, přeprava potravin živočišného původu, tržnice a tržišť), veterinární vyšetření živočišných produktů a veterinární požadavky na vybavení provozů, ve kterých se zachází se živočišnými produkty. Provozy, v nichž se zpracovávají včelí produkty, musí mít prostory a zařízení pro příjem, úpravu, zpracovávání, plnění, označování, balení, skladování a expedici výrobků, pro mytí a skladování obalů a pro skladování čisticích a dezinfekčních prostředků. MVDr. Jiří Drápal ze Státní veterinární správy zpracoval požadavky pro zpracování medu (viz příloha 5). Vyhláška se zabývá uváděním včelích produktů do oběhu. Tyto produkty nesmí pocházet od včelstva zasaženého morem nebo hnilobou včelího plodu, stejně tak med, propolis a mateří kašička musí pocházet od zdravého včelstva. Již 2 roky je v Česku umožněn prodej medu „ze dvora“ a chovatelé včel tohoto

---

⁵⁶ Vyhláška č. 289/2007 Sb. o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné produkty, které nejsou upraveny přímo použitelnými předpisy Evropských Společenství.

způsobu hojně využívají. Prodej „ze dvora“ znamená, že včelař může prodávat med z vlastního chovu včel. Prodávat lze pouze produkt prvovýroby (což je produkt, jehož podstata nebyla nijak změněna), to pro včelaře znamená, že nesmí prodávat výrobky z medu, ani med s různými přísadami. Med musí pocházet od vlastních včelstev chovatele a ten ho musí prodávat ve své domácnosti, hospodářství, v tržnici a na tržišti, nebo ho může dodávat do maloobchodní prodejny v kraji, kde je stanoviště včelstev. Med v maloobchodě musí být řádně označen (jménem, adresou chovatele, druhem, množstvím a trvanlivostí). Množství medu prodaného „ze dvora“ (tzn. bez úřední veterinární kontroly a splnění požadavků stanovených v evropských předpisech) je omezeno na 2 tuny za rok. Vedle množství prodaného medu musí být při jeho výrobě dodržovány také správné výrobní postupy a hygienické zásady. Pokud chce chovatel prodávat med na území celé ČR, Evropské Unie nebo do třetích zemí, musí splňovat také požadavky evropské legislativy. Důležitým předpisem je nařízení⁵⁷ týkající se bezpečnosti a dosledovatelnosti potravin, podle kterého musí chovatel mít záznamy o tom, od koho získal suroviny pro svoji výrobu a také údaje, komu své produkty dodal. Takovýto prodej již není omezen množstvím, jako prodej „ze dvora“. Dalšími důležitými nařízeními Evropského Parlamentu a Rady Evropy jsou č. 852/2004 o obecných hygienických požadavcích pro provozovatele potravinářských podniků a č. 853/2004 o obecných požadavcích společných pro více živočišných produktů.

3.5.4. Nemoci včel a jejich zdolávání

S nemocemi včel se potýká velká část včelařů a mnohdy je výskyt některé z těchto nemocí pro chovatele katastrofou. Tyto nemoci lze rozdělit na neinfekční a infekční. Mezi neinfekční nemocí patří např. průjem nebo zácpa včel, tyto ale nejsou pro včely tak nebezpečné, jako nemoci infekční. Infekční nemoci jsou pro včely daleko nebezpečnější. Některé postihují dospělce, jiné včelí plod a některé obě stádia. Podle typu původce se infekční nemoci dělí na: virózy, bakteriózy, mykózy a parazitózy. Blíže

---

⁵⁷ Nařízení Evropského parlamentu a Rady Evropy č. 178/2002.

se budu zabývat dvěma infekčními nemocemi, které jsou velmi vážné a na našem území se vyskytují, a to mor včelího plodu a varroáza.

Varroáza

Varroáza včel je podle § 10 odst. 2 veterinárního zákona nebezpečnou nákazou, kterou způsobuje roztoč *Varroa destructor*. Roztoč napadá včelí plod a může být přenašečem dalších infekčních onemocnění včel a včelího plodu. Pokud není včelstvo ošetřováno účinnými přípravky, může tento roztoč způsobit až úhyn včelstva a zároveň se stává možným zdrojem nákazy pro ostatní včelstva. Boj proti tomuto roztoči probíhá po celý včelařský rok. Česká republika bojuje s varroázou poměrně úspěšně a Výzkumný ústav včelařský v Dole vyvíjí účinné léky. „V posledních letech jsou hlášeny z mnoha zemí zvýšené ztráty včelstev za příznaků odpovídajících popisu hynutí včel při varroáze. Ztráty mají globální charakter a v letech 2006 a 2007 v některých oblastech dosáhly až katastrofických rozměrů (např. v USA).“⁵⁸ K významnému úhynu včelstev došlo v České Republice v souvislosti s touto nemocí na přelomu roku 2007 a 2008, kdy zahynula téměř třetina včelstev. Během roku 2008 intenzita varroázy výrazným způsobem poklesla. Dnes mají včelaři k dispozici tzv. Varroamonitoring systém, což je internetová aplikace pro sledování vývoje spadu roztoče na území České republiky. „Vyvinula ho Pracovní společnost nastavkových včelařů CZ a poskytuje ho jako pomoc všem včelařům a pracovníkům veterinární správy při potlačování varroózy. Na používání systému stačí mít připojení k internetu. Na obrazovce počítače se zobrazí mapa ČR s barevnými body – pozorovacími stanicemi. Barva každého bodu odpovídá intenzitě spadu roztoče *Varroa destructor*. Systémem VMS může být každý včelař nebo jiný zájemce rychle informován o tom, jak je kde silný spad VD. Je-li silný spad v jeho sousedství, je pravděpodobné, že bude silný i u něj, a možná bude třeba provést příslušný léčebný zásah. Tím lze předejít zbytečným úhynům včelstev, které mnoho včelařů postihly v sezóně 2007.“⁵⁹

---

⁵⁸ Sdělení Státní Veterinární Správy ČR k prevenci a tlumení varroázy včel v období roku 2009 až jara 2010 ze dne 30.3.2009.

⁵⁹ www.varroamonitoring.cz/showArticle.do?id=Projekt_Varroamonitoring_About&key=aboutProject.

Včelař se při zdolávání této nebezpečné nákazy a při předcházení jejímu vzniku musí řídit vedle veterinárního zákona také vyhláškou ministerstva zemědělství č. 299/2003, která upravuje hlášení nálezů zvířat, programy k jejich ozdravování a opatření pro tlumení nálezů a jejich zdolávání. Nálezům včel je věnována hlava XIII vyhlášky, která v první řadě stanoví, co je to ohnisko nákazy. Tímto ohniskem je „*stanoviště včelstev, na němž byla zjištěna varroáza, a to při nálezu více jak 3 roztočů Varroa destructor (dále jen "roztoč") v průměru na jedno včelstvo*“⁶⁰. Důležitá jsou také ustanovení týkající se preventivních opatření proti varroáze, mezi která patří pravidelné diagnostické ošetření a následné vyšetření včelstev, a dále léčebné ošetřování včelstev. Pokud se nákaza vyskytne na území obce, vymezí krajská veterinární správa ochranné pásmo v okruhu 5 km kolem ohniska nákazy a příslušný orgán nařídí pro toto pásmo ochranná a zdolávací opatření. „*Krajská veterinární správa v souladu s § 15 a § 49 odst. 1 písm. d) zákona stanoví na základě zhodnocení nálezové situace způsob léčebného ošetření včelstev včetně druhu použitého léčivého přípravku, počet léčebných opatření a část kalendářního roku, v němž se tato opatření provádějí.*“⁶¹

Nálezová situace je hodnocena každoročně v příloze k metodickému návodu Státní Veterinární Správy č. 3/2001 k prevenci a tlumení varroázy včel, na jejímž základě vydávají poté Krajské veterinární správy nařízení o mimořádném veterinárním opatření⁶², dojde – li ke zjištění nákazy, anebo pokud hrozí nebezpečí jejího šíření. Těmito opatřeními jsou především nařízení veterinárního vyšetření, vymezení ohniska nákazy a ochranných pásem, výstražné označení, omezení nebo zákaz přemísťování, prodeje a plemenitby, omezení prodeje živočišných produktů v tržnicích a na tržištích, zničení zařízení a předmětů, které mohou být nositeli původců nálezů atd. dosavadní zkušenosti ukazují, že k tlumení varroázy se musí použít celý komplex opatření, jehož jednotlivé části působí celoplošně a po celý rok.

---

⁶⁰ Vyhláška ministerstva zemědělství č. 299/2003, § 131/1 písm. a).

⁶¹ Vyhláška ministerstva zemědělství č. 299/2003, § 132/2.

⁶² Veterinární zákon § 49/1 písm. c), § 54/1, 2 písm. a), odst. 3 a § 76/3.

Mor včelího plodu

Mor včelího plodu je nebezpečné bakteriální onemocnění včelího plodu vyvolané bakterií *Paenibacillus larvae*. Podle přílohy č. 2 veterinárního zákona je mor včelího plodu zařazen mezi nákazy, které se považují za nebezpečné. Nákaza se šíří infikovanou potravou včel, zalétlými včelami a roji, loupežím, infikovanými plásty, úly a včelařským příslušenstvím. Příznaky nákazy se projeví u zavíčkovaného plodu. Objeví – li se nákaza, je jedinou možnou metodou, jak tomuto zákeřnému onemocnění vzdorovat zlikvidovat včelstva (poslední dva roky nikoli jen postižené včelstvo, ale všechna včelstva na stanovišti). Včelaři pak náleží v souladu s ustanovením veterinárního zákona⁶³ náhrada za vzniklé škody. Již platí vyhláška č. 36/2007 Sb., která novelizuje § 140 – 142 vyhlášky č. 299/2003 Sb. týkající se veterinárních opatření v případě moru včelího plodu, která říká v souladu s požadavky včelařů, že je povinné zlikvidovat nejen nemocné včelstvo, ale i všechna včelstva v ohnisku (na stanovišti). To znamená, že, je nutné zlikvidovat i okolní úly, protože existuje reálné riziko, že i ony jsou již nakažené. Státní veterinární správa ČR schválila také metodický návod č. 2/2007, který ustanovení zmíněné vyhlášky rozpracovává a stanoví, jak postupovat. V tomto metodickém pokynu je upravena diagnostika a prevence nákazy, opatření při výskytu nákazy, nakládání s včelími produkty, dezinfekce a zdolání nákazy. Z této metodiky vycházejí místně příslušné Krajské veterinární správy při vyhlášení mimořádných veterinárních opatření v obvodu své působnosti. Výše zmíněné drastické opatření o likvidaci včelstev se ukazuje jako jediné možné jak stále se vyskytující mor včelího plodu likvidovat. „V případě výskytu moru nebo hniloby včelího plodu, krajská veterinární správa v souladu s § 15 a § 49 odst. 1 písm. d) zákona vymezí ochranné pásmo v okruhu 5 km kolem ohniska nákazy, příslušný orgán nařídí pro toto pásmo další ochranná a zdolávací opatření, zejména zákaz přemísťování včelstev v ochranném pásmu, do tohoto pásma a z tohoto pásma, a neprodlenou prohlídku včelstev v ohnisku nákazy a v ochranném pásmu s rozebráním díla.“⁶⁴ Před zavlečením obávané choroby

---

⁶³ Blíže o náhradě škody veterinární zákon, hlava IX.

⁶⁴ Vyhláška č. 36/2007 Sb, §140/1.

má chránit také zamezení přístupu včel do neobsazených úlů, vyhledávání a utrácení divoce žijících včelstev neznámého původu a průběžná dezinfekce úlů, zásobních plástů a včelařských potřeb. Med pocházející nebo skladovaný v ochranném pásmu může být uveden do oběhu pouze po bakteriologickém vyšetření. *“Nákazu budeme považovat za zdolanou, až budou zlikvidována včelstva a související zařízení v ohniscích, dále musí být provedena závěrečná ohnisková dezinfekce s tím, že po dobu šesti měsíců až jednoho roku se v ochranných pásmech mor včelího plodu nevyskytne,*“⁶⁵.

3.6. Plemenářský zákon

Plemenitba obecně znamená záměrné rozmnožování zvířat, za určitým chovatelským cílem. Tímto cílem je u současných včelařů především požadavek vysoké odolnosti včelstev proti nemocem a dosahování vysokých a vyrovnaných medových výnosů. Dalšími cíly mohou být také nízká rojivost a bodavost i požadavek na hospodárnost ve spotřebě krmiv. *„U nás je celý chov postaven jen na jednom plemeni – včele kraňské, proto je velmi důležité nedopustit živelné importy včelstev a včelích matek jiných plemen, což by vedlo k nežádoucímu křížení – bastardizaci.*“⁶⁶ Včela kraňská odvozuje svůj původ z Gorenska, hornaté severozápadní části Slovinska (Kraňsko). Je to středně velká včela s dlouhými končetinami, má dobrý sběrací a orientační smysl, silnou energii letu, využívá dobře jak snůšku nektarovou, tak i medovicovou. Dobře opyluje i využívá snůšku z jetele lučního. Je velmi mírná a klidná při manipulaci s plásty. Je značně odolná vůči bakteriálním nákazám plodu. Málo tmelí. Má vynikající přizpůsobivost. V roce 1970 byla přijata Českým svazem včelařů dlouhodobá koncepce chovu matek, kde byl jednoznačně formulován úkol přechodu od plemene včely tmavé k plemeni čisté včely kraňské. Šlechtění, plemenitba a evidence včel je upravena zákonem č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat (plemenářský zákon) a prováděcí vyhláškou č. 448/2006 Sb., o

---

⁶⁵ Uvedl ředitel Krajské veterinární správy ve Zlíně v článku „Včelstva na Zlínsku ohrožuje mor včelího plodu“ na stránkách <http://www.mediafax.cz/regiony/2913837-Vcelstva-na-Zlinsku-ohrozuje-mor-vceliho-plodu>.

⁶⁶ Veselý V. a kol., Včelařství, nakladatelství Brázda, 2003, str. 64.

provedení některých ustanovení plemenářského zákona. Zákon se zabývá šlechtěním a plemenitbou včel a jiných hospodářských zvířat, a označováním a evidencí těchto zvířat.

3.6.1. Šlechtění a plemenitba včel

Šlechtěním obecně je hledání a rozšiřování takových jedinců, v tomto případě včelstev, kteří jsou v požadovaných vlastnostech v daných podmínkách lepší, než je průměr v populaci. Šlechtěním je stanovení chovného cíle a jeho realizace pomocí záměrného využívání a zlepšování genofundu zvířat. Tuto činnost provádějí státem (ministerstvem zemědělství) uznané a kontrolované organizace⁶⁷. Takovou uznanou organizací je od roku 2001 i Český svaz včelařů jako uznané chovatelské sdružení včely kráňské. Ministerstvo zemědělství v roce 2001 dále udělilo ČSV souhlas s prováděním kontroly užitečnosti, výkonnostních zkoušek, výkonnostních testů a posuzování včely kráňské. *„Těmito rozhodnutími uznalo ministerstvo v oblasti chovu včel chovný cíl, šlechtitelský program, vedení plemenářské evidence a výkon odborných činností, jako je hodnocení včel v chovech při jejich uznávání za šlechtitelské. ČSV jakožto uznané chovatelské sdružení dále ověřuje a osvědčuje původ a stanoví genetický typ u dovezeného plemenného materiálu včel. Teprve po získání osvědčení o ověření původu a genetického typu lze plemenný materiál včel prodávat a nakupovat. Plemenné včely a jejich plemenný materiál lze dovážet jen se souhlasem ministerstva.“*⁶⁸

Plemenitbou včel je jejich záměrné rozmnožování přirozenou plemenitbou nebo inseminací včelích matek. Plemenné včely a jejich plemenný materiál může být prodáván a nakupován pouze pokud je označen a provázen potvrzením o původu a lze je dovážet jen se souhlasem ministerstva. U včel je třeba hodnotit užitečnost, doprovodné vlastnosti, odolnost proti nemocem a genetický přenos vlastností ve vztahu k matkám.

---

⁶⁷ Uznaná chovatelská sdružení a chovatelské podniky podle zákona č. 154/2000 Sb. § 5, 6.

⁶⁸ Machová J., Právo ve včelařství, nakladatelství ORAC s.r.o., první vydání 2001, str. 122.

Podle vzájemného původu a příbuznosti připravovaných jedinců rozeznávám čistokrevnou plemenitbu a křížení. Přesná hranice mezi těmito základními druhy není příliš přesná. Pro oba druhy plemenitby lze použít pouze plemeníky zapsané v úředním registru plemeníků. Pro každé plemeno včel se vede samostatná **plemenářská evidence**⁶⁹, kterou provádí Český svaz včelařů ve spolupráci s výzkumným ústavem včelařským Dol, s.r.o.. Pro každé plemeno včel se vede samostatná plemenářská evidence. Kontrolu dodržování povinností stanovených plemenářským zákonem a prováděcími vyhláškami provádí **Česká plemenářská inspekce**⁷⁰, která je podřízena ministerstvu zemědělství. Tato je oprávněna provádět šetření kontrolovaných osob, a pokud zjistí nedostatky, může ukládat zvláštní opatření, což jsou například zákaz prodeje nebo nákupu plemenného materiálu, zákaz plemenitby či finanční pokuty. Tyto pokuty mohou dosáhnout výše až 50 000 Kč pro fyzické osoby – nepodnikatele, a pro právnickou a fyzickou podnikající osobu se mohou pohybovat mezi 200 000 Kč až 600 000 Kč.

3.6.2. Evidence včel

Zákonnou úpravu evidence včel mohu nalézt ve vyhlášce č. 136/2004 Sb. ze dne 19. března 2004, kterou se stanoví podrobnosti označování zvířat a jejich evidence a evidence hospodářství a osob stanovených plemenářským zákonem. Všichni chovatelé včel dostanou v průběhu roku (nejpozději však do 15. září) od Českomoravské společnosti chovatelů a.s., která provádí ústřední evidenci včel, formulář sloužící k nahlášení počtu včelstev a umístění stanovišť. Chovatelé musí tyto údaje vyplnit k 1. září a formulář odevzdat pověřené osobě.⁷¹ „V případě přemístění včel z jiných členských států nebo dovozu ze třetích zemí zasílá chovatel Českomoravské společnosti chovatelů do 30 ti dnů ode dne přemístění nebo dovozu údaje o přemístění nebo dovozu včel, a to zemi, odkud byly včely přemístěny nebo dovezeny, plemeno a počet

---

⁶⁹ Plemenářský zákon č. 154/2000 Sb., § 10/1

⁷⁰ Plemenářský zákon č. 154/2000 Sb., § 24 an.

⁷¹ Pověřenou osobou rozumíme Českomoravskou společnost chovatelů a.s. podle § 2 písm. u) zákona 154/2000 Sb., ve znění zákona 282/2003 Sb.

*přemístěných nebo dovezených jedinců nebo včelstev.*⁷² V registru chovatelů včel se u každého chovatele eviduje registrační číslo chovatele, jméno, obchodní firma nebo název chovatele, rodné nebo identifikační číslo (podle toho, zda jde o fyzickou nebo právnickou osobu), adresa trvalého pobytu nebo sídla chovatele a počet a umístění každého stanoviště včelstev k 1. září kalendářního roku. Povinnost evidence včel se týká každého chovatele, a proto tito nesmějí zapomínat sledovat vývoj právních předpisů v této oblasti.

3.7. Zákon o potravinách

Zákon o potravinách a tabákových výrobcích č. 110/1997 Sb. byl vydán v souvislosti s ochranou zájmů výrobců, obchodníků a spotřebitelů z hlediska nezávadnosti a jakosti potravin, které upravuje od výroby až po uvedení do oběhu. Zákon stanovuje povinnosti podnikatelů při výrobě potravin a tabákových výrobků a jejich uvádění do oběhu a upravuje dozor nad dodržováním povinností vyplývajících z tohoto zákona. Tento zákon je komplexní úpravou dané problematiky, který je doplněn vyhláškami Ministerstva zemědělství a Ministerstva zdravotnictví, které uvádějí konkrétní podmínky a údaje k jednotlivým ustanovením zákona – pro skupiny potravin, dále hygienické, mikrobiologické, chemické požadavky, limity rizikových látek atd. Zákon o potravinách obsahuje ve své rozsáhlé materii také ustanovení související s výrobou medu, jeho uváděním do oběhu a státním dozorem nad dodržováním povinností v oblasti této komodity.

Provozovatelé potravinářských podniků jsou povinni dodržovat určitá pravidla, která jim ukládá § 3 zákona. Vedle požadavků na hygienu výroby, na jakost, zdravotní nezávadnost a technologii výroby jsou to také požadavky na technologická zařízení, na materiály a předměty, které přicházejí do styku s potravinami (viz příloha č. 5). Potraviny musejí být před uvedením do oběhu také řádně zabaleny a označeny. Co se týká obalů, mohou být používány pouze takové, které *„chrání potravinu před znehodnocením a znemožňují záměnu nebo změnu obsahu bez otevření nebo změny*

---

⁷² Vyhláška č. 136/2004 Sb., § 80/4.

*obalu, odpovídají požadavkům na předměty a materiály přicházející do přímého styku s potravinami a senzoricky ani jiným způsobem neovlivní potravinu.*⁷³ Med se vždy balí tak, aby byla zachována jeho kvalita, většinou do sklenic, které musí být čisté (buď nové, nebo již použité ale sterilizované). Označení potravin se musí řídit § 6 zákona. Co se týče medu, musí být označen etiketou s uvedením obchodní firmy a sídlem výrobce, druhem medu, množstvím, datem minimální trvanlivosti, způsobem skladování a případně možnými nežádoucími účinky pro alergiky na včelí produkty. Po tom, co jsou potraviny řádně zabaleny a označeny, neznamená to ještě, že budou automaticky uvedeny do oběhu. Musí se jednat o potraviny zdravotně nezávadné, jejich označení nesmí být klamavé, nesmějí být neznámého původu a nesmějí mít prošlé datum použitelnosti. *„Potraviny s prošlou dobou minimální trvanlivosti mohou být uváděny do oběhu, jsou-li takto označeny a jsou-li zdravotně nezávadné.*⁷⁴ Státní dozor nad dodržováním povinností stanovených tímto zákonem vykonávají orgány veřejného zdraví, orgány veterinární správy, Státní zemědělská a potravinářská inspekce a Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský. Státní veterinární správa v rámci dozoru nad výrobou a zpracováním medu provádí kontroly výrobních provozů. Občasné závady se vyskytují například ve značení medu, přítomnosti reziduí antibiotik či přídavku cukru do medu. Inspektoři med v obchodech kontrolují pravidelně. V roce 2004 zjistili, že společnost JSG Food, která je tuzemským největším obchodníkem s medem, falšovala med a přidávala do něj cukr. Firma ale tvrdila, že jde o konkurenční boj a že med nebyl zdravotně závadný a chtěla se bránit u soudu. Nicméně v roce 2008 bylo u této společnosti opět zjištěno 8 vzorků falšovaného medu. Je tedy otázkou, zda jde skutečně jen o konkurenční boj a společnost JSG Food je jen obětním beránkem. *Tajemník Českého svazu včelařů Milan Peroutka ale přesto, že většina z nevyhovujících medů měla uvedenou jako zemi původu Českou republiku, tvrdí, že tuzemský med je kvalitnější než dovozový. „Je otázka, jestli jde opravdu o medy, které pocházejí z České republiky, anebo je v nich přidáný med z jiných zemí. Státní veterinární ústav v Jihlavě totiž loni kontroloval české a moravské včelaře a nezjistil žádné závady,” uvedl*

---

⁷³ Zákon o potravinách a tabákových výrobcích č. 110/1997 Sb., § 5.

⁷⁴ Zákon o potravinách a tabákových výrobcích č. 110/1997 Sb., § 10/2.

*Peroutka.*⁷⁵ Zjistí – li orgány dozoru porušení povinností, ukládají pokuty podle závažnosti porušení. Tyto pokuty mohou dosáhnout výše až 3 milionů korun.

Med, který je jedním z včelích produktů, řadíme mezi potraviny živočišného původu, jejíž hlavní surovinou při výrobě jsou suroviny živočišného původu. Aby byla tato sladká včelí pochoutka nezávadná a mohla být uváděna do oběhu, musí splňovat veškerá kritéria zdravotní nezávadnosti stanovená zákonem a vyhláškou. Dne 20. prosince 2001 byla zveřejněna v Úředním věstníku Evropských společenství Směrnice Rady 2001/110/ES vztahující se k medu. Členské státy byly povinny uvést svoje národní právní předpisy do souladu s komunitárním právem a zakázat obchodování s výrobky, které neodpovídají požadavkům směrnice. Do českého právního řádu byla směrnice 2001/110/ES transponována vyhláškou č. 76/2003 ze dne 6. března 2003, kterou se stanoví požadavky pro přírodní sladidla, med, cukrovinky, kakaový prášek a směsi kakaa s cukrem, čokoládu a čokoládové bonbony, ve znění vyhlášky č. 43/2005 Sb. Vyhláška nabyla účinnosti dne 1. května 2004. Tato vyhláška nahradila vyhlášku č. 336 z roku 1997 a provedla některé zásadní změny, některé možná k nevoli mnohých včelařů.

V této nové vyhlášce Ministerstva zemědělství je v oddílu 2, §7 stanovena definice medu, kdy se medem rozumí „*potravina přírodního sacharidového charakteru, složená převážně z glukózy, fruktózy, organických kyselin, enzymů a pevných částic zachycených při sběru sladkých šťáv květů rostlin (nektar), výměšků hmyzu na povrchu rostlin (medovice), nebo na živých částech rostlin včelami, které sbírají, přetvářejí, kombinují se svými specifickými látkami, uskladňují a nechávají dehydratovat a zrát v plástech.*“⁷⁶ Med může být řazen do několika skupin a to jak podle způsobu jeho získávání, tak podle jeho původu. Většina medu je v současné době získávána vytáčením. Existuje ale také med plástečkový, který včely nanosily do malých kousků plastu a ten se pak s těmito plástečky prodává. Hodně oblíben je tento druh medu v

---

⁷⁵ Z článku „Inspekce odhalila v medu antibiotika a sulfoamidy“, zdroj www.cukrar.cz/show.asp?id=701.

⁷⁶ Vyhláška č. 76/2003, kterou se stanoví požadavky pro přírodní sladidla, med, cukrovinky, kakaový prášek a směsi kakaa s cukrem, čokoládu a čokoládové bonbony §7 a).

USA, kde se lidé domnívají, že tento med nemůže být falšován. Ve vyhlášce je uveden také med lisovaný, vykapaný z plástů, med filtrovaný, tj. med se sníženým obsahem pylových zrn a med pastový, jehož krystalizace byla technologicky ovlivněna. Dalším důležitým hlediskem pro zařazení medů do skupin je jejich původ. Z tohoto hlediska rozlišujeme med květový a medovicový. Včely zpracovávají jak nektar, tak medovici stejným způsobem a výměšky několika svých žláz také přidávají při každém přetváření nektaru a medovice na med. Velmi se ale liší obsah nejrůznějších aromatických látek, fytoncidů, éterických olejů, barviv, organických kyselin, enzymů atd., ale rozdílný je i poměr jednotlivých základních cukrů a obsah vyšších cukrů v jednotlivých medech. Všechny tyto látky mají vliv na konzistenci medu, jeho barvu, chuť, vůni i vzhled. Podle konzistence lze pak medy rozdělit na tekuté, krystalické a rosolovité. Do medu nesmí být přidávány (s výjimkou jiného druhu medu) žádné jiné látky. Mohlo by totiž dojít ke změně přirozeného složení medu, což je nežádoucí. Požadavky na jakost medu z hlediska smyslového, chemického a fyzikálního jsou uvedeny v příloze 3 vyhlášky (viz příloha č.6).

Velkým rozdílem mezi starou a novou vyhláškou je absolutní zatajení přechodných forem typů medu a to kategorie medů smíšených. Fakt, kdy se rozlišují jen medy květové a medovicové je pro většinu odborníků zcela nepřijatelný. Každý včelař ví, že med smíšený je zcela typickou kategorií medů mající své charakteristické vzhledové, ale především chuťové vlastnosti. Nová vyhláška tento fakt zcela ignoruje a smíšené medy rozděluje rovnoměrně do obou zbývajících skupin – medů květových a medovicových, když za květové považuje medy s vodivostí až do 80 mS.m⁻¹ a medovicové už od 80 mS.m⁻¹.⁷⁷ Spotřebitel je tedy mylně informován. Jeho šance, že si koupí čistě květový nebo medovicový med je velmi malá a už vůbec nemluvě o případné koupi medu smíšeného. Jistým způsobem to vyřešila norma Český Med, která byla přijata v roce 1999 a stanovila zpřísněné parametry, kterým musí vyhovět med s ochrannou známkou „Český med“. Smyslem této normy je chránit kvalitní produkci

---

⁷⁷ Příloha č. 3 k vyhlášce č. 76/2003 Sb., tabulka 2.

českých včelařů na trhu, který je z velké části zahlcen dovozem nekvalitního medu s nízkou úrovní biologických účinků a často i s obsahem antibiotik. Tato norma připouští označit za med medovicový jen ten, jehož cukry vykazují vždy pravotočivou optickou aktivitu, tzn., že otáčí rovinu polarizovaného světla doprava, a to i po rozštěpení všech jeho cukrů. Med je mezi lidmi velmi oblíben nejen jako sladidlo ale často i jako lék. Pravidelnou konzumací medu se lidé mohou zbavit například pylových alergií. Med výrazně posiluje imunitu, působí protizánětlivě, zlepšuje trávení, spánek, zvyšuje výkonnost, posiluje srdce a v neposlední řadě je zdrojem okamžité energie. V Anglii je med dokonce uveden na listině léků. V ČR je spotřeba medu 0,7 kg na 1 obyvatele za rok, což je zhruba 3krát až 4krát méně než ve vyspělých evropských zemích.

Shrnutí: V českém právním řádu se musím věnovat jak normám soukromoprávním, tak veřejnoprávním, které se dotýkají včelařství. V rámci norem soukromoprávních jsou pro včelaře nejdůležitější ty, které se dotýkají vztahů mezi sousedy, z nichž jeden je včelař a také normy upravující náhradu škody. Obecně platí, že se vzájemná práva a povinnosti včelařů a nevčelařů řídí ustanoveními občanského zákoníku. Chovatel včel by měl již při umístování včelstev na svém pozemku dbát na to, aby jeho včely neobtěžovaly souseda nad míru přiměřenou poměrům. Pokud se soused cítí včelami nepřiměřeně ohrožován, má několik možností, jak se v této situaci bránit. Nejrozumnější, nejrychlejší a také nejlevnější je dle mého názoru samozřejmě pokus o dohodu se sousedem. Pokud k dohodě nedojde, nabízí právní řád oficiální prostředky řešení takovýchto nepříjemností, a to ve správním nebo v soudním řízení.

Včely jsou stejně jako lidé, ostatní zvířata a životní prostředí ohrožovány různými škodlivými vlivy. Zákon o rostlinolékařské péči se zabývá problematikou používání přípravků na ochranu rostlin ve venkovním prostředí ošetřovateli porostů, jejich právy a povinnostmi a také snižováním škod způsobených škodlivými činiteli na rostlinách a rostlinných produktech. Vedle povinností ošetřovatelů porostů musí určité povinnosti dodržovat i sám chovatel včel, aby zabránil případným škodám. Proto si myslím, že je velice důležitá spolupráce včelařů a zemědělců a také dodržování příslušných právních předpisů je také velmi důležité, aby bylo možné případné škody na včelách v budoucnu snížit na minimum.

Na včelu, jakožto hospodářské zvíře, se také vztahují ustanovení Veterinárního

zákona, která se zabývají péčí o jejich zdraví. Chovatel musí dbát na zajištění takového prostředí a podmínek pro včely, které vyhovují jejich potřebám a musí sledovat jejich zdravotní stav a v případě potřeby jim zajistit veterinární péči. V některých ustanoveních tohoto zákona vidí někteří včelaři problém, proto by se možná zákonodárci při případné novele tohoto zákona mohli těmito problematickým ustanoveními zabývat.

Chov včel, stejně jako jiných hospodářských zvířat, slouží k užitku lidí. Chovatel se snaží dosáhnout co nejvyšších medových výnosů a k tomu potřebuje mít především zdravá včelstva. Proto dochází k záměrnému rozmnožování včel určitého plemene, aby byly zachovány jejich požadované znaky.

Vedle výše zmíněných zákonů musí chovatel dodržovat určitá zákonem stanovená pravidla také při výrobě medu. Požadavky na výrobu, označení, balení medu jsou uvedeny v zákoně o potravinách. Tento zákon společně s příslušnou prováděcí vyhláškou (která po své novelizaci doznala značných změn), ukládá včelařům povinnosti, které musejí být dodrženy, aby mohl med být uveden do oběhu. Dodržování těchto pravidel kontroluje Státní zemědělská a potravinářská inspekce a Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský. Při porušení povinností mohou kontrolní orgány ukládat sankce. Obliba medu mezi lidmi je velká, avšak v jeho spotřebě stále zaostáváme za vyspělými evropskými státy. Můžeme si pouze klást otázku proč tomu tak je.

ZÁVĚR

Včelařství má dávnou a bohatou tradici již od dob antiky a starého Řecka. V této době vznikaly první zákony vztahující se k chovu včel. Včely byly zpočátku považovány pouze za zvířata divoká, až postupem času začaly být domestikovány a tím pádem bylo potřeba upravit právo majitele roje k jeho včelám. Největší význam v tehdejší právní úpravě připisují patentům Marie Terezie, které v první řadě prohlásily chov včel za svobodný a osvobodily ho od daní a poplatků. Tyto patenty ovšem z hlediska rozvoje včelařství nepřispěly lidovému chovu včel a zamlouvaly se především vrchnosti – převážně zrušením práva včelařů na medařská sdružení. Některá ustanovení těchto patentů zůstávala v platnosti i po vydání obecného občanského zákoníku z roku 1811 (ABGB). Navzdory pozdějším pokusům o sjednocení právní úpravy včelařského práva nedošlo k vytvoření žádného včelařského kodexu. Právní normy týkající se včelařství zůstaly roztroušeny v jednotlivých zákonech až do současné doby. Přikláním se k názoru té skupiny včelařské veřejnosti, která zastává názor, že roztroušenost právní úpravy ve včelařství není problémem z největších a potřeba vypracování jednotného včelařského kodexu není pro včelaře prioritou číslo jedna. Pokud včelařům činí orientace ve větším množství předpisů problém, mohou využít služeb Českého svazu včelařů, kde jim odborníci na slovo vzatí jistě poradí, která ustanovení jednotlivých právních předpisů využít k řešení dílčích problémů. Dále se včelaři spoustu užitečných rad a pravidel dozvědí v časopise Včelařství, který považují za velice užitečný a potřebný pro každého včelaře. V tomto časopise jsou včelařům poskytovány jak praktické rady, tak rady a upozornění týkající se změn právní úpravy.

V žádné z evropských zemí, ani ve Spojených státech amerických není včelařské právo upraveno v jediném zákonu. Ani Evropská unie neupravuje včelařství v jediné směrnici, či nařízení. Dle mého názoru upravuje právní řád České republiky včelařské právo jak v oblasti veřejnoprávní, tak soukromoprávní relativně komplexně a srozumitelně, jediným problémem je mnohost předpisů, které se včelařství dotýkají.

Soukromoprávní úprava včelařství je obsažena v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb., jehož ustanovení týkající se sousedských práv a náhrady škody se vztahují i na včelaře. Ve spojitosti se soudní judikaturou poskytuje občanský zákoník včelařům dostatečný návod jak a kde včelstva chovat, aby předešli případným sporům se sousedy a vyvarovali se škodám způsobeným včelami. V současné době pracuje Ministerstvo spravedlnosti ČR na rekonstrukci soukromého práva. V jejím rámci se připravuje také nový občanský zákoník, a proto mohou včelaři očekávat také změny v ustanoveních dotýkajících se včelařství. Tyto změny pravděpodobně nebudou pro včelaře nijak zásadní. Navrhovaný občanský zákoník reaguje na potřebu změny v soukromém právu a také klade důraz jak na demokratické právní tradice, tak i na principy a standardy soukromého práva v Evropě. V ustanoveních občanského zákona č.40/1964 Sb. se objevuje pojem „nad míru přiměřenou poměrům“, který je pro včelaře důležitý z hlediska sporů se sousedy týkajícími se vnikání včel na okolní pozemky. Tento pojem je dle mého názoru příliš vágní a zákonodárci by se v rámci návrhu nového zákona mohli pokusit tento pojem blíže specifikovat, čímž by došlo ke sjednocení výkladu tohoto pojmu.

Veřejnoprávní zákony upravující včelařství se zabývají především ochranou včel při aplikaci přípravků nebezpečných pro včely, veterinární péčí v chovu včel a pravidly pro výrobu a prodej medu.

- Co se týká veterinární péče, narážíme na rozladěnost některých včelařů především v souvislosti se zařazením varroózy mezi nebezpečné nákazy. Opatření proti této nemoci stanovená veterinárním zákonem musejí všichni včelaři dodržovat povinně pod hrozbou sankcí. Mnohým se tato opatření zdají až nepřiměřeně přísná a argumentují právní úpravou jiných států, kde takováto pravidla neplatí. Včelaři by si ale měli uvědomit, že jen tímto způsobem se dá zabránit rozsáhlým ztrátám na včelstvech v souvislosti s touto nemocí. Já osobně se přikláním k takovéto přísnější právní úpravě než k ponechání možnosti pouze fakultativního léčení nemocných včel.

- V oblasti ochrany včel před aplikací přípravků nebezpečných pro včely upravené zákonem o rostlinolékařské péči došlo oproti minulé právní úpravě především ke změně v komunikaci chovatelů včel a ošetřovatelů porostů, kdy

v současné době je povinností ošetřovatele zjistit si před aplikací přípravků pro včely nebezpečných nebo zvláště nebezpečných stanoviště včelstev v okruhu 5 kilometrů od zamýšleného postřiku a společně s chovatelem zajistit opatření k ochraně včel. Ochrana včel proti postřikům je v tomto zákoně podle mého názoru upravena dostatečně podrobně, dochází zde postupem času pouze k drobným změnám v definici některých pojmů, úpravě šířky pásma, ve kterém musejí ošetřovatelé hlásit zamýšlené postřiky a korekcím data o oznámení stanoviště včelstev.

- Pravidla pro výrobu a prodej medu, jako jednoho z nejvýznamnějších včelích produktů, jsou upravena v zákoně o potravinách a v příslušné vyhlášce. Tato pravidla jsou z mého pohledu poměrně přísná a mnohým včelařům, z nichž většina se včelaření věnuje pouze jako velkému koníčku, poměrně komplikují život. Ve vyhlášce č. 76/2003 Sb., spatřuji velký nedostatek v rozlišení medu pouze na med květový a medovicový. Ve vyhlášce došlo k absolutnímu zatajení přechodných forem typů medu a to kategorie medů smíšených, čímž je dle mého názoru klamán spotřebitel, který med kupuje. Co se týká těchto problematických ustanovení vyhlášky, byla bych pro návrat k původní úpravě, a to znovuzavedení přechodných forem typů medu.

Význam včel pro přírodu byl, je a zůstane nenahraditelný. Svědčí o tom skutečnost, že v době, kdy kvete největší počet rostlin, tedy na jaře, není zde žádný jiný hmyz v tak velkém počtu, aby byl schopen využít nabízené dary přírody a zajistit tak opylení. V současné době a jistě také v budoucnu bude zájem o včelaření a zvyšování počtu včelstev. Význam včelařství narůstá v posledních letech, kdy se v zemědělské velkovýrobě zvyšují požadavky na zajištění vyšších hektarových výnosů při výrobě zemědělských produktů.

Seznam použité literatury:

Knihy

- Damohorský M., Právo životního prostředí, 2. vydání, C.H.BECK, 2007
- Damohorský M., Smolek M., Zemědělské právo 1. vydání, IFEC, Praha 2001
- Jehlička O., Švestka J., Škárová M., a kol., Komentář k občanskému zákoníku, 9. vydání, C.H.BECK 2004
- Kadlčák M., Český včelař, druhé vydání 1917
- Kára V. a kol., Právní předpisy, s nimiž se včelař nejčastěji setkává, 1925
- Knappová M. a kol., Občanské právo hmotné 1, 3.vydání, ASPI Praha 2002
- Knappová M. a kol., Občanské právo hmotné 2, 4.vydání, ASPI Praha 2006
- Machová J., Právo ve včelařství, 1. vydání, nakladatelství ORAC 2001
- Nepraš J., České včelařství., 1. vydání, Státní zemědělské nakladatelství v Praze 1917
- Spáčil j., Mareček J., Holub M., Bičovský J., Wurstová J., Sousedská práva, 4.vydání, Linde Praha 2006
- Stanovy Českého svazu včelařů, o.s.
- Veselý V. a kol., Včelařství, 2. vydání, nakladatelství Brázda 2003

Časopisy

- časopis Včelařství, 3/1969, 9/1969, 5/1970, 2/2007, 2/2009, 6/2009
- Český včelař ročník 1891, 1908, Kebrle Josef

Články

Stanovisko Ministerstva pro místní rozvoj k podmínkám staveb a zařízení pro včelařské účely, č.j. 7284/07-82.

Sdělení Státní Veterinární Správy ČR k prevenci a tlumení varroázy včel v období roku 2009 až jara 2010 ze dne 30.3.2009

Inspekce odhalila v medu antibiotika a sulfoamidy, zdroj
www.cukrar.cz/show.asp?id=701

Včelstva na Zlínsku ohrožuje mor včelího plodu“ na stránkách
<http://www.mediafax.cz/regiony/2913837-Vcelstva-na-Zlinsku-ohrozuje-mor-vceliho-plodu>

Evropské předpisy

Nařízení Rady Evropy 797/2004

Nařízení Rady Evropy 1234/2007

Nařízení Komise 917/2004 v pozměněném znění

Nařízení Evropského parlamentu a Rady Evropy č. 178/2002.

Rozsudky

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 11. 8. 1998, sp. zn. 19 Co 740/97, publikovaný v Soudních rozhledech č. 9/1999

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 3.2003, sp.zn. 22 Cdo 1935/2003, Právní rozhledy, 2004, č. 14.

Zpráva Nejvyššího soudu R 37/1985

Internetové stránky

www.eps.cz

www.epravo.cz

www.vcelarikonicko.webnode.cz

www.n-vcelari.sk

www.cs.wikipedia.org

<http://jjvcela.sweb.cz>

<http://ovcsvpardubice.blog.cz>

www.vcelarskenoviny.cz

www.svscr.cz

www.vcely.or.cz

www.genzdrojehz.wz.cz

www.agroweb.cz

www.szpi.gov.cz

www.cukrar.cz

<http://csv.jirizavrel.eu>

www.vcelarstvi.cz/

www.mediafax.cz

www.beedol.cz

www.varroamonitring.cz

www.ceskymed.cz

www.beesource.com

www.burger.com

www.euroskop.cz

www.copa-cogeca.be

Seznam příloh:

Příloha číslo 1 - Zápis z místního šetření hromadného úhynu včel a podezření na otravu v důsledku aplikace přípravku na ochranu zemědělských plodin

Příloha číslo 2 - Otravy si nikdo nepřeje!

Příloha číslo 3 - Hlášení trvalého stanoviště včelstev

Příloha číslo 4 - Žádost o poskytnutí náhrady škody, doklady a podklady, které se k žádosti připojují dle přílohy k zákonu č. 115/2000

Příloha číslo 5 - Požadavky pro zpracování medu – MVDr. Jiří Drápal

Příloha číslo 6 - Příloha č. 3 k vyhlášce č. 76/2003 Sb.

Příloha č. 1

Zápis z místního šetření hromadného úhynu včel a podezření na otravu v důsledku aplikace přípravku na ochranu zemědělských plodin.⁷⁸

1) Den, hodina, místo šetření:

2) Místní šetření svolal a řídí zástupce příslušného okresního inspektorátu Krajské veterinární správy (KVS):

za účasti zástupce Státní rostlinolékařské správy:

Další účastníci šetření:

Poškození chovatelé:

Představitel ZO Českého svazu včelařů:

Za ošetřovatele porostu:

(Uveďte celá jména a adresy účastníků, u zástupce organizace, která prováděla ošetření, jeho pracovní zařazení.)

3) Označení stanovišť poškozených včelstev s uvedením vzdálenosti od ošetřovaných porostů:

4) Den a hodina ošetření porostu, teplota vzduchu, síla a směr větru, případně srážky, oblačnost apod.:

5) Označení ošetřovaného pozemku - ošetřovaná kultura, výměra, označení, zda byl porost kvetoucí* (v případě, že porost nebyl kvetoucí, je třeba zjistit, zda přípravek nemohl být vzhledem k povětrnostním podmínkám zanesen na kvetoucí porost v okolí ošetřované kultury.):

6) Způsob aplikace přípravku: pozemní/ letecký

7) Použitý chemický přípravek (druh, název, koncentrace, atd.), důvod ošetření:

---

⁷⁸ www.beedol.cz/wp-content/uploads/2009/06/otrava-vcel.pdf.

8) Přesný název ošetřovatele porostu (název organizace, sídlo, jméno odpovědného pracovníka):

9) Rozsah škody:

(Uvede se, kdy byly pozorovány první příznaky otravy a jaké, počet postižených včelstev, oslabení včelstev v počtu plástů, procentuálně, případně jiné stanovení oslabení včelstev, např. zvlášť létavky a zvlášť ostatní včely, dle místních podmínek předpokládaný ušlý medný výnos v důsledku škod na včelách, atd.)

10) Odběr vzorků uhynulých včel a ošetřených rostlin: byl/ nebyl proveden

(Odběr vzorků se neprovádí, jestliže nejsou pochybnosti o příčině úhynu v souvislosti s použitím přípravku.)

Vzorky v předepsaném množství odebral pracovník okresního inspektorátu KVS:

V případě, že vzorky byly odebrány a odeslány jinou osobou, uveďte kým a z jakého důvodu vzorky neodebral pracovník KVS:

Vzorky byly zaslány k vyšetření dne: ..... odbornému ústavu:

11) Vyjádření účastníků místního šetření (zejména ošetřovatele porostu, a to především, zda uznává odpovědnost za škodu a jaké by navrhoval řešení náhrady škod):

12) Vyjádření pracovníka inspektorátu KVS, zda bude provádět opakovaná místní šetření s určitým časovým odstupem vzhledem k tomu, že proces otravy u včel ještě probíhá a rozsah škod tedy nelze v současné době stanovit:

Razítko KVS a podpis:

Razítko SRS a podpis:

podpisy ostatní účastníků:

*) za kvetoucí se porost považuje, když na 1 m² kvetou více než dvě rostliny včetně plevelů. Za kvetoucí porost se považuje též porost navštěvovaný včelami v době výskytu medovice nebo mimokvětního nektaru

Příloha č. 2

Otravy si nikdo nepřeje!⁷⁹

proto je důležité

- mít nahlášená stanoviště včelstev na obecním úřadě
  - mít pro včely udržovaný čistý zdroj vody, aby nelétaly na postřik jako na rosu
  - vědět, že za kvetoucí porost se považuje plocha, kde jsou více než 2 kvítky na čtverečním metru
  - při ošetření rostlin se opravdu řídit návodem použitého přípravku
  - vědět, že směsi přípravků na ochranu rostlin a hnojiv, či herbicidů a fungicidů jsou někdy daleko jedovatější než přípravky samotné
  - vědět, že laboratoř někdy nedokáže jedovatou látku prokázat, proto při pozorování příznaků otravy je důležitější zápis než vzorky
  - zjistit, kdo stříkal, kde a čím
  - zápis musí být věcný podepsaný všemi zúčastněnými, s výhodou též nestrannými svědky
  - pořídit fotodokumentaci nebo film pro doložení skutečnosti, že porost kvetl
- vzorky odebírat „úředně“, nejlépe s veterinářem a s úředníkem rostlinolékařské zprávy, kteří vědí, jak na to

---

⁷⁹ Titěra D., Včelařství 2/2007.

Příloha č. 3

Městský úřad .....

Odbor životního prostředí

.....

Hlášení trvalého stanoviště včelstev⁸⁰		
Žádost o zaevidování včelstev na území města <i>podle § 51 zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a dle § 6 vyhlášky č. 327/2004 Sb., kterou se stanoví podrobnosti zabezpečení ochrany včel, zvěře, vodních organismů a dalších necílových organismů při použití přípravků na ochranu rostlin</i>		
chovatel		
fyzická osoba	jméno a příjmení	
	bytem	
	telefon	
počet včelstev		
umístění chovu		

V ..... dne :	Podpis žadatele :
Doručeno dne :	Podpis, razítko :

Přílohy : jednoduchý plánec s označením stanoviště včelstev

_____

⁸⁰ www.mikulov.cz/digitalAssets/104617_form_hlaseni_vcelstev.pdf.

Příloha č. 4

Žádost o poskytnutí náhrady škody, doklady a podklady, které se k žádosti připojují dle přílohy k zákonu č. 115/2000⁸¹

Žádost o poskytnutí náhrady škody na včelstvech a včelařském zařízení

obsahuje:

- jméno a příjmení, rodné číslo a trvalý pobyt žadatele,
- popis příčin vzniku škody a uvedení rozsahu škody,
- označení živočicha, který škodu podle poznatků žadatele způsobil,
- popis opatření žadatele, které učinil k zabránění vzniku škody,
- způsob poskytnutí náhrady škody (výplata v hotovosti, převodem na účet, poštovní poukázkou apod.).

K žádosti poškozený připojuje:

- doklad o vlastnictví včelstev a včelařského zařízení,
- potvrzení vydané veterinárním lékařem o příčině úhynu včelstev,
- popřípadě odborný nebo znalecký posudek o vzniku škody a její výši. Přizná-li krajský úřad náhradu škody poškozenému, provede její výplatu

do čtyř měsíců ode dne, kdy žádost od poškozeného obdržel, a způsobem, který poškozený ve své žádosti navrhl. Je nutné, aby poškozený splnil mimořádně krátkou lhůtu k uplatnění žádosti o náhradu škody na místně příslušný krajský úřad, jinak jeho nárok ze zákona zaniká.

---

⁸¹ Machová J., Právo ve včelařství, nakladatelství ORAC s.r.o., první vydání 2001, str. 53.

Příloha č. 5

Požadavky pro zpracování medu – MVDr. Jiří Drápal⁸²

„Med určený k dalšímu zpracování (ošetřování) musí pocházet od včelstev prostých předepsaných nákaz a včelstev, u kterých není uplatňováno žádné omezující opatření a med je posouzen orgánem veterinární správy jako vhodný pro lidskou výživu.

V závislosti na všeobecných hygienických podmínkách a s ohledem na charakter a velikost musí mít provoz na ošetření a zpracování medu samostatnou místnost nebo oddělený prostor pro:

- příjem medu a jeho uložení do doby zpracování,
- čištění a dezinfekci transportních obalů s vhodným vybavením,
- ztekucování medu s odpovídajícím zařízením,
- vlastní zpracování medu,
- čištění a dezinfekci spotřebitelských obalů,
- plnění spotřebitelských obalů, značení a jejich balení do transportních obalů,
- skladování hotových výrobků a expedici.

Provoz na zpracování medu musí mít samostatné místnosti pro skladování obalů, pro skladování dezinfekčních a čistících prostředků a sociální zařízení s odpovídajícím hygienickým vybavením.“

---

⁸² Machová J., Právo ve včelařství, nakladatelství ORAC s.r.o., první vydání 2001, str.. 95.

Příloha č. 6

Příloha č. 3 k vyhlášce č. 76/2003 Sb.

Tabulka 1 – Smyslové požadavky

Med	Konzistence a vzhled	Chuť	Barva
květový	mírně až silně viskózní, tekutý, částečně až plně krystalický	výrazně sladká až škrablavá	vodově čistá až s nazelenalým nádechem, slabě žlutá až zlatavě žlutá
medovicový	mírně až silně viskózní, tekutý, částečně až plně krystalický	sladká, popřípadě kořeněná až mírně škrablavá	tmavohnědá s nádechem do červenohněda

Tabulka 2 – Fyzikální a chemické požadavky

Požadavek	1.1.1.1.1.1.1.1 Druh medu		
	květový	medovicový	pekařský (průmyslový)
součet obsahů fruktózy a glukózy (% hmot. nejméně)	60,0	45,0	–
obsah sacharózy (% hmot. nejvýše)	5,0 ¹⁾	5,0	–
obsah vody (% hmot. nejvýše) ³⁾	20,0	20,0	23,0
kyselost (mekv/kg nejvýše)	50,0	50,0	80
hydroxymethylfurfural (mg/kg nejvýše) ⁴⁾	40,0	40,0	–

obsah ve vodě nerozpustných látek (% hmot. nejvýše) ²⁾	0,10	0,10	–
elektrická vodivost (mS.m ⁻¹) ⁵⁾	nejvýše 80,0	nejméně 80,0*	–
aktivita diastázy (stupňů podle Schadeho nejméně) ⁶⁾	8,0	8,0	–

* **Pozn. vydavatele:** chyba tisku ve Sbírce zákonů – správně má znít „nejvýše 80,0“.

- 1) U medu květového jednodruhového akátového z květů trnovníku akátu (*Robinia pseudoacacia*), z tolíce vojtěšky (*Medicago sativa*), z banksie (*Banksia menziesii*), z kopyšníku (*Hedysarum*), z blahovičnicku (*Eucalyptus camadulensis*), z *Eucryphia lucida*, z *Eucryphia milliganii*, z citrusů (*Citrus spp.*) může být obsah sacharózy nejvýše 10,0 %; u levandulového medu (*Lavandula spp.*) a u medu z brutnáku lékařského (*Borago officinalis*) může být obsah sacharózy nejvýše 15,0 %.
- 2) U medu lisovaného se připouští nejvýše 0,50 % hmotnostních ve vodě nerozpustných látek.
- 3) U vřesového (*Caluna*) medu a medu průmyslového může být obsah vody nejvýše 23 %, u medu z vřesu (*Caluna*) určeného pro průmyslové účely může být obsah vody nejvýše 25 %.
- 4) U medů deklarovaného původu z regionů s tropickým klimatem a směsi těchto medů může být obsah hydroxymethylfurfuralu nejvýše 80 mg/kg.
- 5) Výjimky: planika (*Arbutus unedo*), vřesovec (*Erica*), blahovičnick (*Eucalyptus camadulensis*), lípa (*Tilia spp.*), vřes obecný (*Calluna vulgaris*), *Leptospermum*, *Melaleuca spp.*
- 6) U medu s přirozeně nízkým obsahem enzymů (citrusové medy) a obsahem HMF nižším než 15 mg/kg může být aktivita diastázy nejméně 3.

LEGAL REGULATIONS OF BEEKEEPING

SUMMARY

Beekeeping is one of the oldest hobbies all around the world. People used to breed bees many many years ago and it caused a necessity to regulate the relationships between beekeepers and between beekeepers and the state by law. First proper beelaw originated in the time of Marie Terezie in the 18th century. Later on was beekeeping regulated in many fractional laws, but the most important was the Civil code, which we still use nowadays. This code solves the most important questions of beekeeping as the possession of bees and the liability of beekeepers. The codes have to protect bees on one side and also people on the other side. Bees have to be protected from different kinds of fertilizers which are often used to keep plants fresh and healthy. The planters must obey several rules and in case of breaking these rules they can be punished. If the protection of people is concerned, the beekeepers must be careful where to put their hives, so that the bees don't disturb other people too much. If the beedisturbing is intolerable, the beekeeper can be brought to the court. The beekeepers have to take care of their bees properly. They must be careful when they want to replace the hives, they must protect the bees from the beediseases and if they find out a disease, their duty is to report the appearance of this disease to relevant office which has to make several arrangements to protect other bees from getting ill too. Bees are breded to get some special qualities eg. higher immunity to beediseases. We can get many products from these little flying animals eg. wax, propolis, beebread and honey. A lot of people use honey as a sweetener because its taste is much better than normal sugar. We can also find several regulations for honey production. How to produce honey, how to mark it, how to pack it, store it and sell it. Most states all around the world regulate the basic principles of beekeeping similarly in their nationale codes. Hopefully, there will still be enough people loving bees who take care of these little animals, so that we can eat as much honey as we want.

Klíčová slova: včelařství – včelařské právo – včely

Key words: beekeeping – beelaw - bees